

Juni 2006

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 56

16. årgang – juni 2006

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s**Oplag:** 250 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer m.v. meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Lars Højer
Anita Garbers
Rolf Gilberg (formand)
Søren Haslund-Christensen
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama
Morten Axel Pedersen (sup.)
Leif F. Petersen
Henrik Bo Thrane (sekretær)

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582

SWIFT-BIC: DABADKKK

IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
email:
hbthrane@vip.cybercity.dk

Kasserer: Jan Koed

Carl Bernhards Vej 15, st.tv.
1817 Frederiksberg C
tel: 3322 3728
fax: 3322 3726
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: dms@dkk.dk
I Mongoliet:
dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:**Kontingent:**

150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Overalt i landet arrangeres der i begyndelsen af juli lokale Naadam-fester som her i Erdenebulgan 2001, hvor vinderne af et hestevæddeløb rider en sejrstrund på stadion. Oven over tribunen for de lokale honoratiores skuer nationalhelten Chinggis Kahn og Sükhebaatar. I år vil Naadam få en særlig betydning i anledning af 800-året for oprettelsen af den mongolske enhedsstat. Foto: Anita Garbers

Indhold

Karakorum under forskerlup	3
Przewalskis Rejse i Mongoliet og Nordtibet - I	7
Aktuelt fra Dornod Aimag	16
Kasakhernes kultur og skikke	18
En hestlig oplevelse i Kasakh-græslandet	20
Walther Heissig 1915-2005	23
Aktuelt	
Chinggis-maleri i parlamentet	24
Medietanker	26
Kristne i Mongoliet	28
Parlamentsbesøg i Danmark	29

Karakorum under forskerlup

Mongoliets gamle hovedstad, Karakorum, lå ca. 375 km vest for vore dages Ulaanbaatar. Byen havde sin storhedstid i 1200-tallet under Chinggís Khan og sønnen Ogedeí Khan. Karakorum opnåede i samtiden internationalt ry som et multikulturelt center for diplomati, håndværk, handel og kunst. Af byens ruiner opførtes klostret Erdene Zuu: grundlagt i 1586 – og stadig en rejse værd.

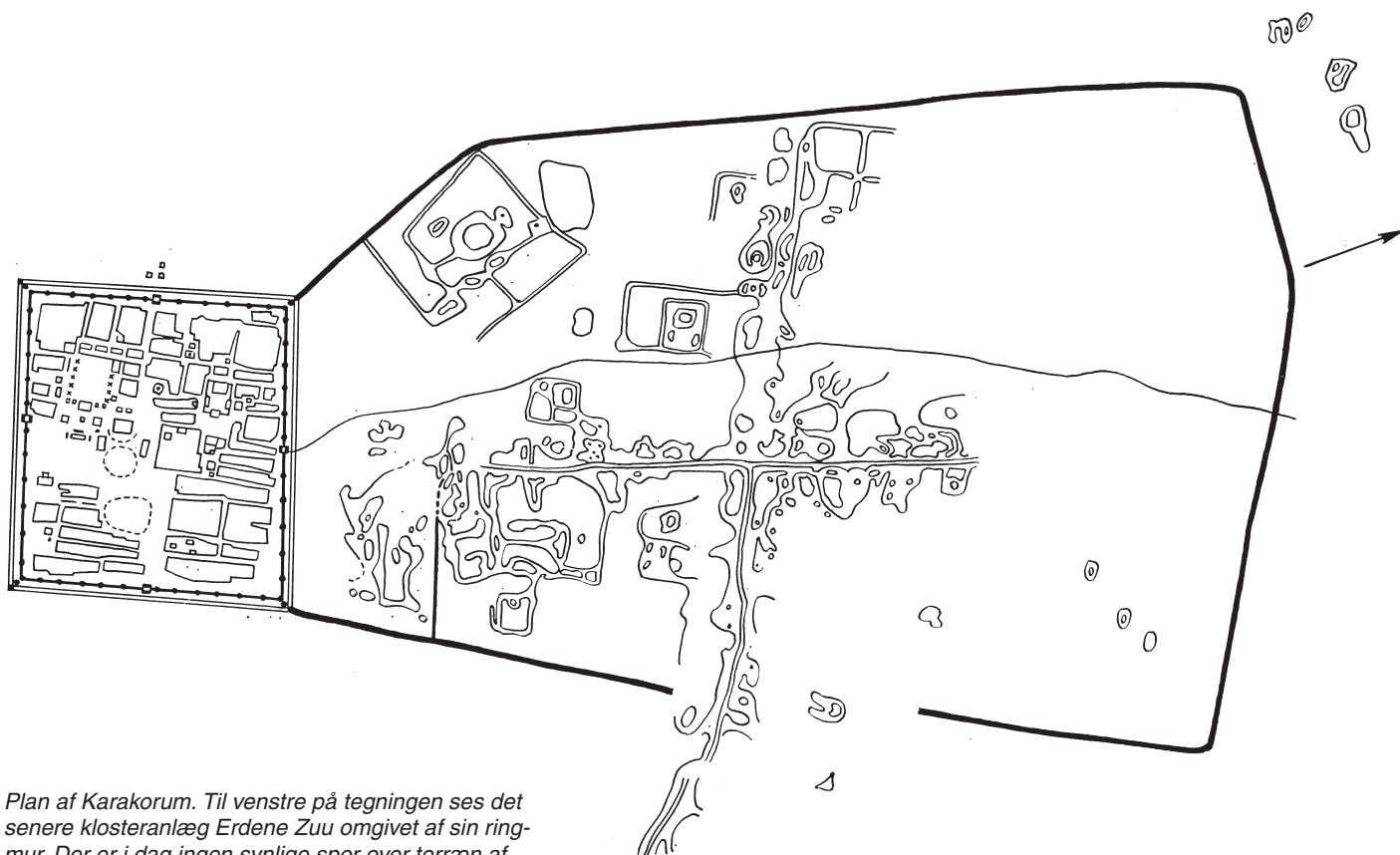
Forskeres utrættelige og minutøse arbejde gennem flere generationer førte til, at resterne af det middelalderlige mongolerriges hovedstad, Karakorum (Char Chorum), i Orchon-floddalen blev fundet. Grundstenen til den videnskabelige udforskning af byen var hermed lagt. I Karakorum-forskningens første fase spillede russiske forskere som N. M. Jadrincev, A. M. Pozdneev, V. V. Radloff, V. L. Kotvic og østrigeren H. Leder en vigtig rolle. Det blev på daværende tidspunkt med sikkerhed fastslået, at byens ruiner, der ligger på nordsiden af det første store buddhistiske kloster i Ydre Mongoli, Erdene

Zuu, er resterne af den gamle by Karakorum. Et første grundrids af byens ruiner blev udført. Mange af de sten, der var blevet transporteret væk fra stedet og stillet op inden for klostrets mure, blev undersøgt. Man fastslog, at der var en forbindelse til byens historie.

Forskeren, der udførte de første arkæologiske udgravninger i området ved Karakorum by, var den russiske videnskabsmand D. D. Bukinich, som i årene 1933-34 arbejdede på Mongoliets videnskabelige Institut. Han udarbejdede en mere præcis grundplan af den gamle by, gennemførte ca. 100 borer og indsamlede fundne genstande i stor

målestok. Men da der blandt gravfundene var mange genstande, der stod i forbindelse med den senere udbredelse af buddhismen og grundlæggelsen af klostret Erdene Zuu, begik han den fejlslutning, at der ikke var tale om en middelalderby, men et centrum for en senere tids religiøs tilbedelse.

I årene 1948-49 udførte en mongolsk-sovjetisk forskergruppe et større udgravningsarbejde i Karakorum-området. Gruppens ledere var S. V. Kiselev, medlem af Det sovjetiske Videnskabsakademi, og den navnkundige mongolske arkæolog, Ch. Perlee. Man undersøgte og bestemte de fundne genstande,

Plan af Karakorum. Til venstre på tegningen ses det senere klosteranlæg Erdene Zuu omgivet af sin ringmur. Der er i dag ingen synlige spor over terrænet af bygninger i Chinggis Khans gamle hovedstad.

sammenlignede dem med de skriftlige kilder og udførte i det hele taget det hidtil grundigste og mest omfattende forskningsarbejde i den gamle hovedstad. I stedet for at koncentrere sig om ruinerne af det af Ogedei opførte palads foretog denne forskergruppe udgravninger i handels- og håndværkerkvarteret, der udgjorde den centrale del af byen, samt ved murens østlige port og den nordlige del af murvolden.

Udgravningerne afslørede et tykt kulturlag, der vidnede om, at der i den gamle mongolske hovedstad udfoldede sig et udpræget byliv. Der blev gjort mange fund, der viste, at produktionen af jern-, ler- og keramikbeholdere var særdeles udviklet. Dette bidrog i høj grad til at berige den mongolske historieskrivning med nyt kildemateriale og blev

en af de vigtigste forberedelser til udgivelsen af den mongolske historie i ét bind, som der var planer om på daværende tidspunkt.

I perioden 1976-86 udarbejdede Karakorum-forskergruppen under ledelse af N. Ser-Odžav sin egen (nye) grundplan af byen. Ser-Odžav var blevet udpeget til opgaven af Det mongolske Videnskabsakademis Institut for Historie, hvor han var en ledende medarbejder. Undersøgelsen af gravpladser forskellige steder i byen afslørede en stor muslimsk gravplads i byens nordvestlige side. Det var af stor betydning for bestemmelsen og udforskningen af den etniske sammensætning af byens befolkning, dens skikke, religiøse tilhørsforhold og materielle kultur. Det gjorde det muligt at efterprøve og bekræfte de

eksisterende skriftlige optegnelser fra udenlandske gesandter, der besøgte Mongoliet i 1200-tallet.

I årene 1995-97 blev der igangsat et projekt for at redde og beskytte ruinerne i Karakorum, der nu var kommet på UNESCO's liste over verdens kulturarv. Mongolske og japanske videnskabsfolk fremstillede et fuldstændigt topografisk kort over byen, som gjorde det muligt at fastlægge en beskyttelseszone og opstille et hegn omkring bymurene. På denne måde kunne man beskytte byens ruiner mod erhvervsmæssig udnyttelse og uhensigtsmæssig menneskelig adfærd.

Karakorum-projektet, der blev påbegyndt i 1999 og som stod under protektion af Mongoliets præsident, N. Bagabandi, og præsidenten for Den tyske Forbundsrepublik, J.

Rau, indledte en ny fase i udforskningen af den gamle hovedstad. I dette fælles forskningsprojekt deltog på den ene side Det mongolske Videnskabsakademi og på den anden Forskningsgruppen fra Bonn, hvortil hører Det tyske Arkæologiske Institut, Kommissionen for Almen Sammenlignende Arkæologi og Rheinische Friedrich-Wilhelms-universitetet.

Karakorum blev på befaling af Chinggis Khan udpeget til rigshovedstad for ca. 800 år siden, da mongolerne havde etableret deres enhedsstat. Den havde en vigtig funktion på det daværende internationale niveau, fordi den forbandt det vestlige og østlige rige både politisk, økonomisk og kulturelt og blev et knudepunkt i rigernes indbyrdes tilnærmelse. På en måde hører Karakorum ikke kun til blandt mongolernes mest værdifulde historiske arv, men hele menneskehedens.

Udforskningen af byen er af stor betydning for opklaringen af mange hidtil uklare spørgsmål om de mongolske nomaders indretning af byen, deres måde at opføre byhuse på, de organisatoriske strukturer, produktionsforholdene og deres kontakter med omverdenen. Byen Karakorum i Orchon-floddalen, der var blevet til et politisk centrum for de nomadestammer, som gennem århundreder havde opbygget deres stat i Centralasien vidner om, at de formåede at realisere en velordnet tilværelse for byens indbyggere i harmoni med omverdens nomader.

Udforskningen af den gamle mongolske hovedstad sker ved anvendelse af den nyeste viden fra forskellige forskningsområder. Det videnskabelige niveau er særdeles højt. Hensynet til miljøet, konserveringen og beskyttelsen af de udgravede genstande samt retableringen af miljøet efter udgravningsarbejdet er på et langt højere niveau

end tidligere undersøgelser. Dermed sættes en standard for, hvordan den videnskabelige undersøgelse af mongolske byer og bysamfund skal gennemføres i fremtiden.

Den mongolsk-tyske forskergruppe gjorde sig fortrolig med Karakorum-områdets overfladestruktur og jordlag og begyndte sit arbejde med at sikre forberedelserne af de kommende udgravninger. Udgravningsarbejdet skete i overensstemmelse med de mest moderne arkæologiske arbejdsmetoder. Ved tidsbestemmelsen af fundene blev der anvendt de mest avancerede naturvidenskabelige metoder. Byens udstrækning blev opmålt topografisk, og der blev udarbejdet et målenetværk til senere undersøgelser. I de områder, der blev udpeget til at skulle undersøges på et senere tidspunkt, blev der udført geomagnetiske målinger, og strukturen og opbygningen af de under jordoverfladen liggende bygninger blev fastlagt.

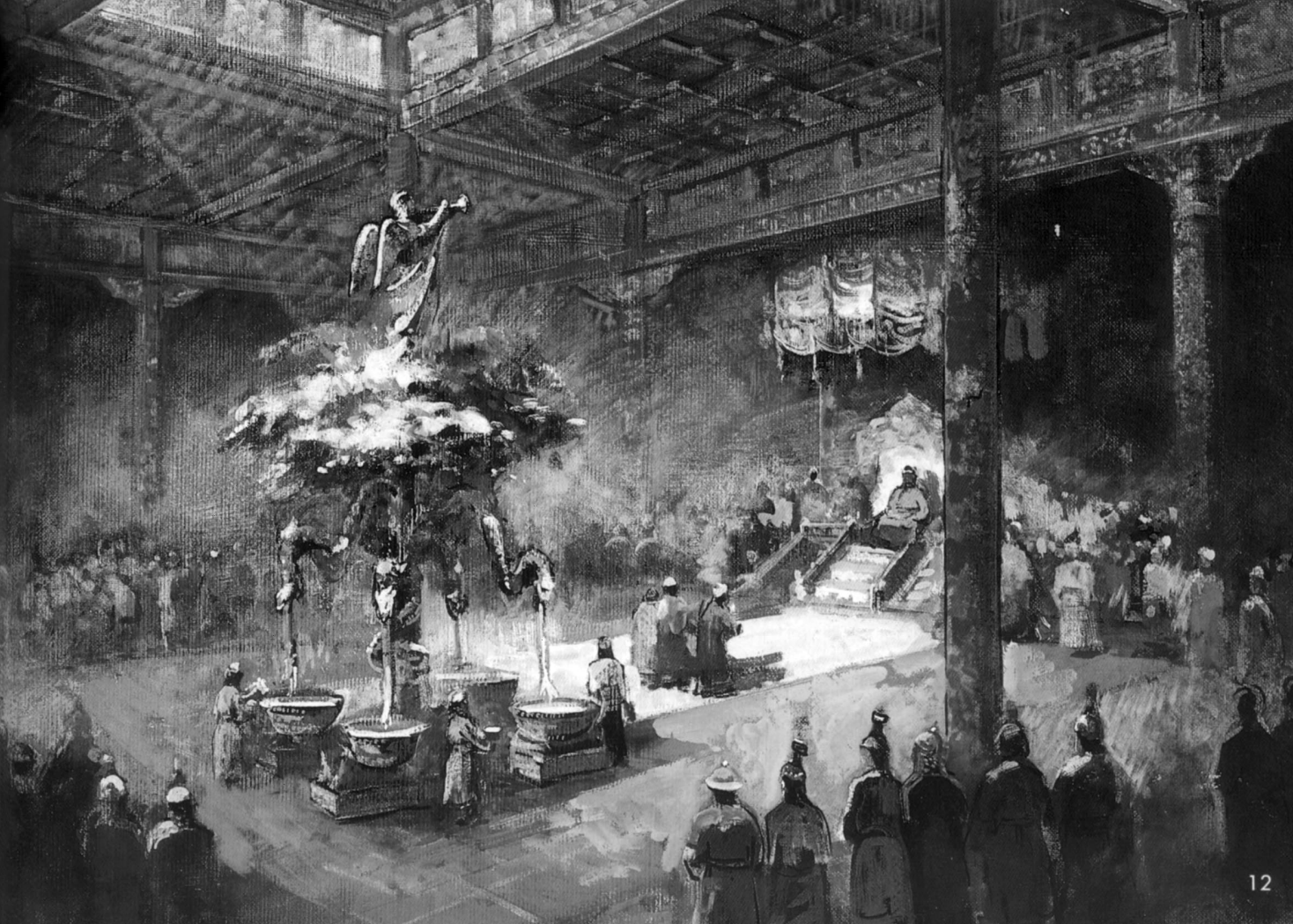
Oprensningen og tildækningen af udgravningerne, som ikke allerede var foretaget i forbindelse med tidligere udgravninger, blev udført i overensstemmelse med de love og forordninger, der er fastlagt af den mongolske stat og som følger de almindelige internationale principper for genopretning og sikring af fredede mindesmærkers oprindelige tilstand efter arkæologiske udgravninger. Dette kom også til at gælde det efterfølgende udgravningsarbejde. Med aktiviteterne i årene 2000-03 påbegyndtes udgravningerne af to centrale områder: det store palads, som Ogedei Khan opførte, og håndværkerkvarteret i krydset mellem byens to store hovedfærdselsårer. Disse arbejder bliver videreført.

Som et resultat af de geomagnetiske undersøgelser blev der tillige udgravet og undersøgt fire runde brændeovne med en diameter på 3-5 meter beliggende ca. 60 meter

syd for kahn-paladsets fundament og ca. 30 meter vest for stenskindpadden. Resterne af brændeovnene, hvor der havde været brændt byggematerialer, keramik, tegl og formsten, viste sig at være i fin stand. Disse fund vidner om udviklingen af byggematerialeerhvervet i Mongoliet på den tid og er et særdeles værdifuldt og sjældent fund for udforskningen af de større og mindre bysamfund i vores land og i Centralasien som helhed. Disse ovne bliver bevaret i deres oprindelige tilstand og gjort tilgængelige som museums-genstande.

Ved udgravningen af det 64 søjler store palads, opført af Ogedei Khan, blev der fundet sten fra søjlefundamenterne, som bar bygningsens tagryg, rester af et grønt, glaseret gulv, vægudsmykninger og buddhistiske kunstgenstande, der stammer fra tiden før Erdene Zuu klostret. På grund af oplysningerne i de historiske kilder om, at klostret Erdene Zuu er opført på samme område som den gamle hovedstad, var det i undersøgelsen af den gamle by påkrævet at inddrage området inden for klostrets mure. Under udgravningsarbejdet og undersøgelsen af Cogcin-templets fundamenter i det centrale område inden for klostermurene, blev der fundet et stykke af en stor mindesten med mongolske og kinesiske indskrifter, der bar en af bygningens støttepiller, og som stammer fra den gamle by Karakorum. Det var et fund af meget stor videnskabelig værdi.

Under udgravningerne af håndværkerkvarteret blev der gjort vigtige fund af fx jordbundslag fra forskellige perioder, spor af menneskers liv og gøremål gennem mange hundrede år, rester af ovne, som opvarmede boligerne, den gamle brolægning, rester af jern- og ædelmetalsmedjer med adskillige forarbejdede produkter som fx et gyldent armbånd med fremhævede dyreornamenter og en gravureform, som

12

var beregnet for disse produkter, kar af bronze og støbejern, et fragment af en vægt, et hjulnav, mere end 200 mønter og et bronzesegl.

Det var af særlig betydning, at der blandt de her fundne mønter fandtes ikke så få mønter med mongolsk kvadratskrift. Forskeren B. Sum'jaabaatar dechiffrerede indskriften på det fundne kvadratskrift-bronzesegl som »Finansministerens Segl«, præget i Ajuširidaras tid, søn af Togoontömör Khan, hhv. i Biligt Khans andet år. Det hænger sammen med årene 1371-72, den periode hvor de mongolske khaner vendte tilbage til deres kerneland og igen indtog sædet i deres oprindelige hovedstad Karakorum.

For at fastlægge historiens gang i byen har man bestræbt sig på at tidsfæste fund af organisk materiale som fx knogler og træ ved hjælp af kulstof- og dendrokronologiske målinger og genstande af ler og tegl ved hjælp af fotoluminescens. Et konkret eksempel: Som et af de før-

ste resultater viste det sig, at tidsbestemmelsen af prøverne fra den i den centrale del af byen fundne gadelægning kunne sættes i forbindelse med tiden før 1220, hvor Chinggis Kahn gjorde Karakorum til hovedstad. Ved dechiffreringen af indskrifterne med kinesiske skrifttegn og kvadratskrift på sten, mønter og segl inddrog man filologer. For at nå frem til den historiske sandhed er det af afgørende betydning at foretage detaljerede undersøgelser såvel af byens struktur og opbygning som de nedskrevne, historiske kilder – herunder især Ogedei Khans palads – og sammenholde dem de arkæologiske fund.

Den igangværende udforskning af Mongoliets gamle hovedstad er baseret på en bred vifte af videnskabelige resultater og fremskridt og gennemføres på et højt videnskabeligt niveau. Det viser sig ved, at der tages særligt hensyn til beskyttelsen af miljøet, sikringen af de udgravne genstandes bevarelse i deres oprin-

En kunstners gengivelse af det berømte 'Sølvtræ' i Ogedeis palads i Karakorum. Springvandet var udført af den franske billedhugger, Guillaume Bouchier. I toppen blæste en ærkeengel på trompet, og ud af de fire dragehoveder flød der hhv. gæret hoppemælk, øl, vin og honning.

B. Purevsukh

delige form og retableringen af miljøet i sin oprindelige tilstand. De igangværende undersøgelser lever i forhold til alle tidligere undersøgelser op til de mest moderne krav. ■

D. Bajar

D. Bajar er professor i arkæologi ved Det mongolske Videnskabsakademi i Ulaanbaatar.

Manuskriptet blev første gang offentliggjort på tysk i Ulaanbaatar, 2004; her gengivet fra *Mongolische Notizen. Mitteilungen der Deutsch-Mongolischen Gesellschaft e.V.* 13/2004, redigeret af Doris Götting.

Billedet på side 3 viser paladset Tumenamgalan i Karakorum, malt af T. Goosh.

Nikolai Przewalski 1839-88

Central-Asien er utvivlsomt en af Jordens mest ukjendte Egne, næppe bedre kjendt end det indre Afrika og Australien. Og dog gives der en Række historiske, ethnografiske, linguistiske og naturvidenskabelige Gaader, hvis Løsninger kun kunne findes i disse hemmelighedsfulde Landstrækninger; ethvert Bidrag til at udvide vor Kundskab i denne Retning maa derfor modtages med Taknemmelighed; men de Mænd, som virkelig have forøget vor Kundskab i saa Henseende, ere snart talte. Af ældre Rejsende maa især nævnes Venetianeren Marco Polo, af nyere Løjtnant John Wood og Kapitajn Trotter, som have undersøgt Central-Asiens vestlige Grændselande, særligt den mystiske Højslette Pamir. Derimod have den Række, i Reglen højst uvidende Munke, som trængte ind i Asiens Indre for at udbrede »den sande Religion, Guds Rige her paa Jorden«, eller rettere for at udvide Pavens Herredømme, ikke været til nogen-somhelst Nytte for Videnskaben, og denne Fordømmelsesdom, fra hvilken vi dog undtage Lazaristmunken Armand David, rammer ogsaa i ikke ringe Grad Missionæren Hucs engang saa meget omtalte Rejsebeskrivelse²⁾, der langt snarere maa karakteriseres som en Roman end som et videnskabeligt Værk³⁾. Af Forfattere fra den nyeste Tid maae vi endnu nævne Ney Elias, Bushell

Przewalskis Rejse i Mongoliet og Nordtibet - I

Den russiske oberstløjtnant og opdagelsesrejsende Nikolai M. Przewalski fik i 1870 efter ønske fra den russiske zar til opgave at udforske det umådelige centralasiatiske territorium, som indtil da var stort set ukendt land for vesterlændinge. Det blev til i alt 4 forskningsekspeditioner i perioden 1870-85. Han fik gjort sit navn udødeligt, da han på den anden ekspedition opdagede og senere beskrev den mongolske vildhest. Efter sin første rejse 1870-73 skrev han en bog¹⁾, som i uddrag blev oversat til dansk i 1877. Rejsens første etape gik fra den russiske grænse ved Kjachta i nord via Urga til Peking.

og Grosvenor; men den mest fremragende Plads blandt alle Rejsende i Mongoliet og Nordtibet tilkommer dog den russiske Oberstløjtnant N. P r z e w a l s k i, hvis Meddelelser fra Mongoliet og Nordtibet have vakt fortjent Opmærksomhed ikke blot i hans eget Fædreland, men ogsaa i Tydskland og England. I det Følgende ville vi forsøge at give et sammentrængt Uddrag af enkelte Kapitler af dette Værk.

I Midten af November 1870 ankom jeg og min unge Ledsager Michael Alexandrowitsch Pylzow til Kjachta, hvorfra vi agtede at begynde vor Rejse gennem Mongoliet og dets Naboegne. Strax fra første Færd mærkede vi Nærheden af fremmede Lande: lange Tog af Kameler, brune Mongol-Ansigter med fremstaaende Kindben, Kinesere med lange Pidske, et fremmed, uforstaaeligt Sprog, Alt sagde os tydeligt, at vi nu stod paa Nippet til at gjøre et Skridt,

som for lange Tider vilde skille os fra Hjemmet og Alt, hvad der var os kjært og dyrebart; men denne trykkende Følelse blev mildnet ved den glade Forventning, hvormed jeg imødesaae denne Rejse, om hvilken jeg havde drømt fra mine Ungdomsaar. Da vi vare fuldstændigt ubekjendte med Betingelserne for at kunne rejse i Højasiens Indre, besluttede vi efter et Raad af vor Gesandt i Kina, General Wlangali, først at tage til Peking for at faae et Pas fra den kinesiske Regering, da et saadant vilde give os mere Betydning i Befolkningens Øjne.

Ifølge de bestaaende Traktater er der indrettet en regelmæssig Postforbindelse mellem Kjachta og Peking; saaledes afgaaer der tre Gange maanedligt en Brevpost, som ledsages af Mongoler, befordres til Vogns og medtager en Tid af fjorten Dage; hvorimod Pakkeposten kun forsendes een Gang maanedligt, befordres paa Kameler og er mellem 20 til 24 Dage undervejs; i særlige Tilfælde afsender den russiske Re-

gering ogsaa Kurerer, som da tilbagelægge den henved 200 Mil lange Vej i ni eller ti Dage.

Vi valgte imidlertid en anden Rejsesmaade. Vi lejede en kinesisk Vogn, der bestaaer af en stor, tærningformig Kuffert, som hviler paa to Hjul og er tillukket paa alle Sider.

I denne Kasse maa den Rejsende ligge udstrakt med Hovedet vendt mod Hestenes Hale, da Vognen hænger noget bagover; Befordringen er alt andet end mangelig, thi selv om man kører i Skridt, bliver man rystet ubarmhjertigt. Vi lejede fremdeles Kameler til den kinesiske By Kalgan og traf den fornødne Aftale med en Mongol, som havde bragt The til Kjachta og nu rejste tilbage med en Transport friske Varer; for 70 kinesiske Lan (omtr. 400 Kr.) skulde han bringe os, en Kosak og vore Sager til Kalgan. Rejsens Længde blev ansat til fyrretyve Dage, hvilket rigtignok var en uforholdsmæssig lang Tid; men herpaa lagde jeg ikke videre Vægt, da jeg nok vilde lære de Egne, vi skulde igjennem, lidt nøjere at kende. En Kosak (en Buriat) var bleven udkommanderet til at ledsage os som Tolk, en Bestilling, hvortil han egnede sig fortræffeligt; men under den besværlige Rejse begyndte han snart at længes efter Hjemmet, saa at jeg det næste Aar skilte mig af med ham.

Endeligt, den 29de November ved Solnedgang, rullede vi afsted i vort Kjøretøj, som blev trukket af en Kamel, og efter at have passeret Grændsen ikke langt fra Kjachta, befandt vi os paa mongolsk Grund. Intet minder dog strax om den nære Ørken. Den hele Strækning fra

Kjachta til Urga (omtr. 40 danske Mil) ligner i det Hele de mere frugtbare Landstrækninger om Bajkal Sø; det er den samme Rigdom af Gran-, Lærke- og Birkeskove, de samme udmærkede Græsgange paa Bjergskraaningerne. Den absolute Mellemhøjde for disse Egne, der

Kinesisk hestevogn.

danne Nordranden for den vidtstrakte Højslette Gobi, er omtr. 5000 Fod. Landet er i det hele bjergfuldt, men Bjergene naae kun en ringe Højde og have meget bløde Former; der findes ingen vilde, bratte Klipper, Passene ere ikke høje, og Skraaningerne jævne. Jordsmonnet er en sort Humus- eller Lerjord, som er let at bearbejde, men Kulturen har endnu ikke bemægtiget sig disse Egne.

Efter en Uges Rejse naaede vi Urga (af Urgo, et Slot), hvor vi tilbragte fire glade Dage i Selskab med den russiske Konsul. Byen, som er Hovedstaden i det nordlige Mongoli og tæller 30,000 Mennesker, ligger ved Tola, et Tilløb til Selenga (Biflod til Bajkal); iøvrigt kalde Nomadestammerne aldrig Byen andet end »Bogdo-Kuren« eller »Da-Kuren« (den hellige Lejr); det gængse Navn er en russisk Benævnelse. Urga bestaaer af en mongolsk og en kinesisk By, mellem

hvilke der er en halv Mils Afstand; den kinesiske Del hedder Mai-maitschen, men maa ikke forveksles med den kinesiske By af samme Navn ved Kjachta. Beboerne her ere enten Embedsmænd eller Kjøbmænd, og de boe i Lerhytter »Fanser«. Efter Loven er det dem rigtig-

nok ikke tilladt at tage fast Ophold her eller at have Familie hos sig; men Kineserne omgaae Loven ved at holde mongolske Husholdersker, og de mandschuriske Embedsmænd bringe ugenert deres Familier med sig.

Den største Del af den mongolske By optages af Templerne, der straalet med forgyldte Kupler, og af Kutuchtaens Palads, som i sit Ydre ganske ligner disse.

Maidari, den tilkommende Verdshersker, har det største og mest fremtrædende Tempel, en høj, kvadratisk Bygning med et fladt Tag; i det Indre troner hans Billede under Form af en smilende, meget jovial Herre; han er ikke mindre end fem Favne høj, er lavet af forgyldt Kobber og skal veje omtrent 280,000 Pund; foran Statuen staaer et Bord med forskellige Offergaver, blandt hvilke Glaspropper til vore almindelige Karaffer spille en ikke ringe Rolle. Fraregnet Templerne og nogle kinesiske Fanser bestaaer hele den øvrige Stad af Filtelte, som ere indhegnede med spidse Træstammer. Disse Gjærder eller Gaarde ere dels anlagte i Rækker, saa at de altsaa danne en Slags Gade, dels staae de i Grupper uden nogensomhelst Orden. I Midten af Byen ligger Torvet, hvor fire eller fem russiske Kjøbmænd have opslaaet deres Boder og sælge deres russiske Varer i Smaapartier.

Prisen for de forskjellige Varer beregnes ikke blot paa Torvet men ogsaa i Butikkerne til saa og saa mange Stykker Form-The, den brugelige Enhed ved al Tuskhandel, ikke blot her i Urga, men i hele det nordlige Mongoli; saaledes har f. Ex. en Bede en Værdi af 12 til 15, en Kamel af 120 til 150 Stykker Form-The. Befolkningen modtager nok russiske Sølv- og Papirrubler, og endnu hellere den kinesiske Lan; men Formtheen er dog mest gængs, særlig blandt Befolkningens lavere Lag, og den, som vil gjøre Indkjøb paa Torvet, maa helst tage en hel Vognladning med sig.

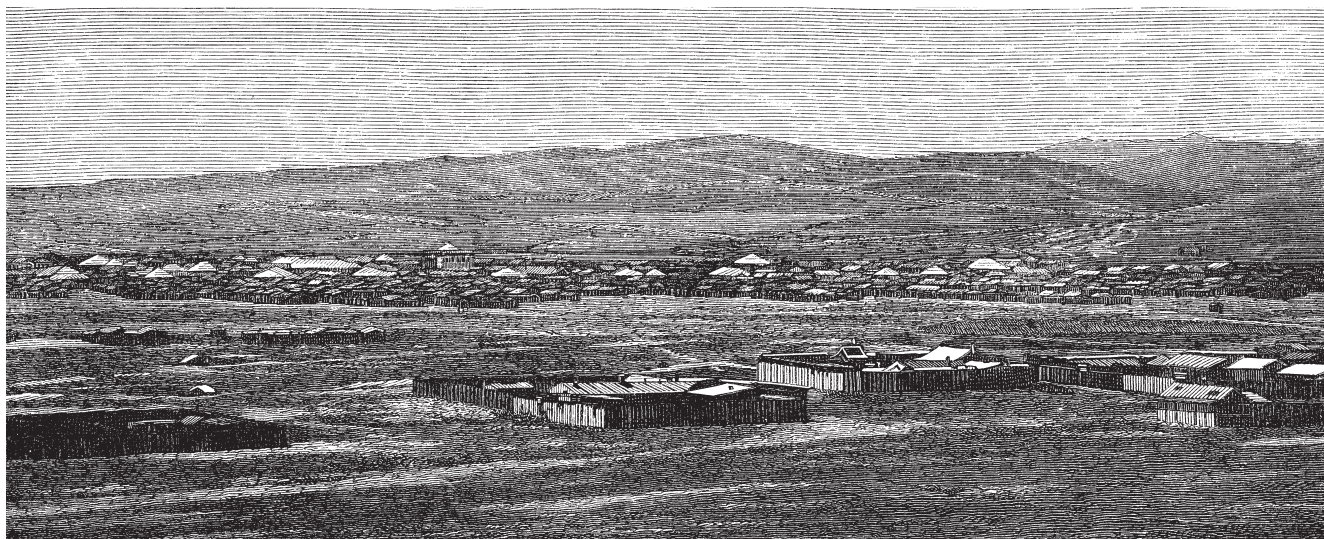
Beboerne i den mongolske By bestaae for største Delen af Lamaer eller Gejstlige, der efter Sigende leve her i et Antal af ikke mindre end 10,000 Mand, og dette lyder meget troligt, naar man husker paa, at mindst en Trediedel af hele Mongoliets Befolkning hører til denne Stand. Urga har en Højskole med tre Fakulteter, et theologisk, et medicinsk og et astrologisk, hvor Børn, som ere bestemte for Lamastanden, blive underviste, og her residerer fremdeles Kutuchtaen, som er Guds synlige Repræsentant og i Værdighed kun staaer under Dalai-Lamaen i Lassa. Da vi vare i Urga, stod hans Trone ubesat, thi den store Hellige var død for et Par Aar siden, og man havde vel nok fundet hans Eftermand i Tibet, men kunde ikke afsende noget Gesandtskab for at afhente ham, da al Forbindelse med dette Land var afbrudt ved den store muhamedanske eller duganske Opstand. Under vort hele Ophold hørte vi de frygteligste Rygter om disse Duganer, som nylig havde udplyndret Staden Uljassutai i det nordvestlige Mongoli og nu truede Urga med samme Skjæbne, hvilket senere nødte den russiske Regering til at lægge en betydelig Afdeling Tropper herhen for at beskytte Konsulatet og den vigtige Thehand.

Foruden Kutuchtaen i Urga lever der mange andre Kutuchtaer eller „Higenei“⁽⁴⁾ i Mongoliet, ja selv i Peking; men med Hensyn til Hellighed staae de alle paa et lavere Trin end deres gejstlige Broder i Bogdokuren og maae som andre simple Dødelige under deres Besøg knæle ned for ham. Den kinesiske Regering, som ret vel kjender Higenernes og Lamaernes Indflydelse paa det uvidende Folk, styrker deres Magt paa enhver Maade og befæster derved sit eget Herredømme. Med faa Undtagelser ere Higenerne saare indskrænkede Folk, som fra Ungdommen af ere stillede under Lamaernes Opsyn og Formynderskab og saaledes berøvede enhver Mulighed til at udvikle deres Forstand, endog blot i praktisk Retning. Deres hele Undervisning indskrænker sig til at lære Tibetansk og læse Lamaernes Bøger, og selv dette skeer kun efter en meget indskrænket Maalestok. Fra Ungdommen ere de vant til at holde sig selv for levende Guder og ere derfor fuldt og fast overtydede om deres guddommelige Herkomst og om deres Gjenfødelse efter Døden. De af dem, som vi fik Lejlighed til at tale med paa vor Rejse, sagde derfor heller aldrig: »naar jeg dør,« men kun: »naar jeg bliver gjenfødt.« I Higenernes Uvidenhed og Dumhed have Lamaerne den bedste Borgen for, at de selv kunne gjøre og lade, som de ville, og naar et begavet Barn en sjelden Gang af Vanvare bliver hævet til denne Stilling, tage dets Bevogtere heller ikke i Betænkning at rydde det af Vejen ved Gift. Kutuchtaen i Urga er i Besiddelse af uhyre Rigdomme nærmest hidrørende fra Offergaver af de Troende, som i Hundred-tusindvis indfinde sig i Urga ved Nytaarstid (i Februar) og ved Maidaris Fest (i Juli).

Den mongolske Del af Urga er smudsig til Modbydelighed; Urenligheder af enhver Art kastes ud paa

Gaden, og Torvet vrirler af en Flok forsultne Tiggere. Enkelte af disse, især gamle fattige Kvinder, slaar sig til Stadighed til Ro her, og man kan næppe tænke sig noget modbydeligere Billede. En affældig eller lemlæstet Kvinde lægger sig ned midt i Basaren, her tilkaster man hende nogle gamle Filt-Tæpper i Almisse, og hun tager nu fast Ophold paa dette Sted for derfra at anraabe de Forbigaaende om en Gave. Om Vinteren samler Vinden en Snebunke omkring dette Leje, hvor den Lidende frister en ynkelig Tilværelse, og selv Døden viser sig for hende under en frygtelig Skikkelse. Naar hendes sidste Øjeblikke nærme sig, slaar nemlig en Flok forsultne Hunde Kreds om den Ulykkelige for at afvente det Øjeblik, da Dødskampen er endt; rører hun sig ikke mere, nærme de sig og lugte til Ansigtet og Legemet for at overtale sig, om den stakkels Gamle virkeligt er død; mærke de, at Livet endnu ikke er helt udslukt, fjerner de sig atter og indtage taalmodigt deres tidligere Plads. Har den Døende draget sit sidste Suk, kaste de sig øjeblikkeligt over Liget, hvorpaa det tomme Leje bliver taget i Besiddelse af en anden gammel Kvinde; men undertiden hænder det ogsaa, at en kraftigere Tigger en kold Vinternat kaster en saadan Stakkel ud af hendes Hule for at lade hende fryse ihjel i Sneen, medens han selv kryber ind i den ranede Bolig for at friste sit usle Liv.

Endnu mere modbydelige Scener kan Vandringsmanden blive Vidne til i den hellige Stad, naar han vil begive sig til Begravelsespladsen, som ligger lidt udenfor Byen. Lige ne blive nemlig ikke begravede, men henslængte til Føde for Hunde og Rovfugle, og hele Flokke af spørgelseagtige Hunde, som udelukkende leve af Menneskekød, snige sig omkring her. Næppe bliver et Lig nedlagt, før Hundene i Selskab med Krager og Høge slide i det, og et Par

Udsigt over Urga.

Timer senere er der ikke Mere tilbage af det; men Buddha's Tilbedere betragte det jo ogsaa som et godt Tegn, at Mennesket bliver hurtigt fortæret⁵⁾. Hundene i Urga ere i den Grad vante til denne Føde, at de blande sig mellem den Afdødes Slægtninge og følge Liget gennem Gaderne til Begravelsespladserne, ja ofte indfinde de sig endog ved den Afdødes Jurte.

Ved Urga taber Plantevæksten sit sibiriske Præg; naar man har passeret Tola, har man det sidste rindende Vand bag sig, paa Bjerget Chan-ulla findes den sidste Skov, og nu ligger Ørkenen Gobi, Mongolernes »vandløse, ufrugtbare, lidet græsrigge Steppe«, foran den Rejsende; den strækker sig mod Syd lige til Kinas Grændse og breder sig fra Øst til Vest paa en Strækning af 300 Mil fra Mandschuriets Grændsebjerge og til Thian-schan Kjædens østlige Ende. Gobis vestlige Del er langt mere øde end den østlige og for største Delen fuldstændigt ubekjendt; den østlige Del er bedst kjendt langs Handelsvejen mellem Kjachta og Kalgan, og nøjagtige Barometer-Maalinger have vist, at Middelhøjden her kun er 4000 Fod, og at der findes en betydelig Indsænkning, som skjæres af bemeldte Vej, hvor Højden omtrent kun er

halv saa stor; denne Indsænkning eller Depression strækker sig dog, som mine egne og Astronomen Fritsches Rejser have godtgjort, ikke langt, hverken mod Øst eller Vest.

Som alt fortalt, skifter Landskabet fuldstændigt Karakter ved Urga, den rent mongolske Natur træder skarpt frem, og allerede en Dagsrejse fra Byen finder den Rejsende sig i helt nye Omgivelser. Den uendelige, ensformige Steppe taber sig i den blaalige, fjerne, utydelige Horizont; hist og her græsse Mongolernes talløse Hjorder, og langs Vejen støder man ideligt paa deres Filt-Jurter; den egenlige Gobi har nemlig endnu ikke taget sin Begyndelse, men en lerholdig Sandjord, som dækkes af udmærket Græs, danner en Slags Overgang og strækker sig langs Kalgan-Vejen omtrent 25 Mil, indtil Steppen umærkeligt gaaer over i den egenlige Ørken.

Begge disse forskellige Strækninger have iøvrigt mere en bølgeformig end en egenlig jævn Karakter, skjøndt der hist og her ogsaa findes milevide, aldeles jævne Plateauer. Saadanne Sletter træffer man navnlig i Gobis Midte, medens man i den nordlige og sydlige Del hyppigt støder paa lave Bjerge eller Landrygge, der snart hæve sig som enlige Øer, snart brede sig som smaa Kjæder. Disse Bjerge hæve

sig kun nogle Hundrede Fod over Sletten og ere rige paa Klipper; Kløfterne og Dalene dannes af tørre Flodsenge, som kun fyldes ved en stærk Regn og selv da kun have Vand i nogle Timer; i disse tørre Flodsenge ligge ogsaa Brøndene, som forsyne Beboerne med Vand; thi rindende Vand finder man ikke paa den over 100 Mil lange Strækning, og kun om Sommeren danner der sig hist og her Søer i den lerholdige Jordbund, men de udtørres snart.

Jordsmonnet i den egenlige Gobi bestaaer af grovt rødt Grus og smaa Rullesten, pletvis finder man ogsaa det gule Flyvesand. En saadan Jordbund egner sig naturligvis ikke til at frembringe en god Plantevæxt, og derfor er selve Gobi fattig paa Græs. Rigtignok ere ganske nøgne Steder sjældne langs med Kalgan-Vejen, men omvendt naaer Græsset intet Sted en Fods Højde og bedækker næppe den rødlig-gule Jord; kun hist og her, hvor Leret træder i Stedet for Gruset, eller i Bjergdalene, hvor Sommerfugtigheden holder sig længere, støder man paa Dyrisu-Planten (*Lasiagrostis splendens*), som naaer en Højde af 4-5 Fod og er haard som Staaltraad; her kan man maaske ogsaa finde en enlig Blomst eller »Budarganaen«

(*Kalidium gracile*), som er Kameleens Yndlingsnæring. Paa alle andre Steder voxer kun Løg eller den lave Malurt; men Træer og Buske vil man forgjæves søge; de kunne ikke komme frem for Vinter- og Foraarsstormene, som Dag og Nat fare hen over Jorden med saadan Kraft, at selv Malurt-Planten rives op med Rod for derefter, sammenboltret i store Masser, at hvirvles hen over de øde Sletter.

Gobi gjør et mørkt, nedslaaende Indtryk paa den Rejsende; hele Uger igjennem frembyde stadigt de samme Billeder sig for hans Blik: uoverskuelige Sletter, som om Vinteren have et gulagtigt Skjær af det visne Græs, og furede Klipper eller bratte Højdedrag, paa hvis Toppe man seer et flygtigt Glimt af den hurtige Dseren-Antilope. Med afmaalte Trin vandre de tungt belæsedede Kameler fremad; de gaae en Mil, og de gaae ti Mil, men Steppen forandrer ikke Karakter. Solen gaaer ned, Nattens mørke Skygger sænke sig over Jorden, den skyløse Himmel funkler af Millioner Stjerner, Karavanen fortsætter endnu en kort Stund sin Vej, og derpaa slaaer man Lejr for Natten. Efter at være befriede for de tunge Byrder, lejre Kamelerne sig omkring Drivernes Telte, og en Times Tid senere, naar Dyr og Mennesker ere faldne i Søvn, hersker Dødens Stilhed over Ørkenen.

Foruden den ret gode Postvej, som vedligeholdes af Mongolerne, findes der nogle Karavanveje, som sædvanligt passerer af The-Karavanerne; den mellemste af disse havde vi valgt. Langs Postvejen er der med bestemte Mellemrum gravet 47 Brønde og opført ligesaa mange Jurter, der svare til vore Posthuse. Paa Karavanvejen rette derimod Stationerne, hvor Mongolerne holde Rast, sig efter Græsgangenes Godhed og Størrelse, og langs Vejene støder man ideligt paa den fattige Befolkning, som søger at skaffe sig

lidt Fortjeneste ved at tigge, ved at vogte Kamelerne eller ved at sælge »Argal«, den tørrede Gjødnings, som afgiver det eneste Brændsel i Gobi.

Ensformigt gik Dagene hen under vor Vandring. Sædvanligt brød vi op henvend Middag og vandrede til Midnat, i hvilken Tid vi gennemsnitligt tilbagelagde 5-6 Mil. Om Dagen drog jeg og min Fælle i Reglen til Fods forud for Karavanen, og kom en Fugl os paa Skud, maatte den holde for; men navnlig førte vi en uforsonlig Krig med Kragerne, hvis Paatrængenhed var os til stor Besvær. Endnu før vor Afrejse fra Kjachta havde jeg lagt Mærke til, at nogle af disse Fugle kom hen til vore Lastkameler, som gik bag efter Vognen, satte sig paa Bagagen, greb Noget i Næbet og fløj bort dermed, og ved nærmere Undersøgelse opdagede jeg da, at de næsvise Fugle havde revet en af vore Forraadsække i Stykker og nu stjal vore Tvebakker. Efter at have gjemt deres Rov, kom de tilbage efter nyt Bytte. Tyvene bleve altsaa skudte; men kort Tid efter kom der nye Tyve, der maatte lide samme Skjæbne, og saaledes gik det under hele vor Rejse. Ved deres Paatrængenhed ere disse Fugle ligefrem en Landeplage, thi ikke blot ere de nærved at stjæle Mongolernes Føde ud af Teltene, men de sætte sig endog paa Ryggen af Kamelerne, naar disse blive drevne ud til Græsning, og hugge Puklen i Stykker med deres Næb. Naar det dumme, frygtssomme Dyr da brøler af fuld Hals og spytter ad sin Plageaand, flyver Fuglen vel lidt i Vejret, men sætter sig atter snart og hugger ofte et dybt Saar med sit stærke Næb. Mongolerne holde det for en Synd at dræbe dem og vide desuden heller ikke, hvorledes de skulle befrie sig for dem. Man kan ikke lade noget Spi-seligt ligge udenfor Teltene, uden at det strax bliver stjaalet af de næsvise Fugle, og naar de ikke kunne fin-

de nogen bedre Føde, rive de det ugarvede Læder af Thekasserne. Kragerne (om Sommeren ogsaa Høgene) vare derfor vore svorne Fjender; ofte stjal de ikke blot Kjødet af de Fugle, vi havde skudt, men ogsaa de præparerede Skind, men mange Hundreder af dem maatte til Gjengjæld bøde med Livet.

Af andre bevingede Skabninger i Gobi skal her nævnes »Eneboeren« (Syrrhaptis paradoxus), som er udbredt over hele Mellemasien lige til det kaspiske Hav og Tibet, og flere Lærkearter, navnlig »den mongolske Lærke« (*Melanocorypha mongolica*), som er en af de største Arter af sin Slægt. Det er den bedste Sanger i hele den mongolske Ørken, og den kan næsten maale sig med sine evropæiske Slægtninge; men desuden er den i Besiddelse af et stort Efterlignelses-Talent og indfletter ofte hele Strofer af andre Fugles Kvadder i sin Sang. Kineserne kalde denne Lærke »Bai-lin« og holde den ofte i Bur.

Af Pattedyr, der ere ejendommelige for Ørkenen, kan jeg kun nævne tvende karakteristiske Arter, Pibeharen (*Lagomys Ogotona*) eller »Ogotonen« (den korthalede) og Dseren-Antilopen (*Antilope gutturosa*). Det første Dyr hører til Gnaverne, er af Størrelse som en sædvanlig Rotte og lever i Huler, som den selv graver. Ogotonen lever altid flokkevis; naar man derfor blot støder paa een saadan Hule, vil man sammesteds kunne finde ti, hundrede, ja selv tusinde. Dyret sover vel ikke Vintersøvn, men holder sig dog skjult i den barske Kulde; først naar det bliver lidt mildere i Vejret, vover det sig frem og sætter sig da udenfor sin Hule i Solskinnet eller løber ilsomt fra den ene Bolig til den anden. Ogotonens Nysgjerrighed er stor; den lader et Menneske eller Dyr nærme sig paa ti Skridts Afstand og smutter først da ind i sin Bolig; men snart faaer Nysgjerrigheden Overhaand over Fryg-

Gadescene og tempel i Urga.

ten, efter et Par Minutters Forløb kommer Hovedet atter frem af Aabningen, og strax derpaa indtager den sin tidligere Plads, naar Gjenstanden for dens Frygt fjerner sig. Den samler og tørrer Hø til Vinterforraad og opstaber det i Stakke paa 4-5, ja indtil 20 Punds Vægt ved Indgangen til Hulen; men ofte er denne Ulejlighed spildt, da Mongolernes Kvæg æder disse Forraad, og Dyret maa da slaae sig igjennem med det visne Græs, som findes i Nærheden.

Hvad den nævnte Antilope angaaer, da har den samme Størrelse som et almindeligt Raadyr og findes over hele Mongoliet lige ned til Kuku-nor, dog ikke i den egenlige Ørken. Den lever altid i Hjorde, undertiden paa tusinde Stykker, og holder sig til de bedre Græsgange, saavidt muligt skyende Menneskets Nærhed. Dseren maa hyppigt foretage lange Vandringer, navnlig om Vinteren, for at komme til Steder, hvor der kun ligger ringe Sne; den er meget rapfodet, og Jagten paa Dyret meget besværlig, thi selv om det er dødeligt saaret, flygter det bort, naar Skuddet blot ikke har ramt Hjertet eller Rygraden, og med en knust Fod kan Dseren ile saa hurtigt afsted, at man ikke engang kan indhente den paa en god Hest. Med deres slette Luntebøsser forstaae Mongolerne dog at komme Antilopen til Livs, og jeg skal her lidt nærmere beskrive en af deres Jagtmaader. Mongolen bestiger en rolig Kamel, som er afrettet til Jagten, og rider ud i Ørkenen. Saa snart han seer Dsererne, stiger han af, leder sit Dyr ved Tømmen og fører det langsomt hen mod Antiloperne, idet han gemmer sig bag Dyrets Krop og gaaer i Takt med det. Antiloperne blive i Begyndelsen lidt sky; men da de kun see Kamelen, der skrider jævnt fremad og af og til græsser, lade de Jægeren komme dem paa hundrede Skridt nær. Mod Sommerens Slutning ere Antiloperne

meget fede og efterstræbes da ivrigt for deres velsmagende Kjød og for Skindet, som anvendes til Vinterklædninger; iøvrigt bære Nomaderne sjældent Pelse (og da med Haarene udad), men sælge i Reglen Skindene til de russiske Kjøbmænd i Kjachta eller Urga.

Mongolerne fange ogsaa Antiloperne paa en anden Maade; af Plan-ten Dyrisu (*Lasiagrostis*) lave de Fælder, der see ud som Sko, og naar Dyret træder sig en saadan Sko op i Foden, skjærer og stikker det sig i en saadan Grad, at det begynder stærkt at lamme, ja ofte kan det slet ikke komme videre. Ogsaa Ulvene efterstræbe stærkt Antiloperne og skulle efter Mongolernes Udsagn anstille fuldstændige Klapjagter paa dem.

Til Trods for Gobis Ufrugtbarhed var den Vej, vi slog ind paa til Kalgan, meget befærdet, og vi traf dagligt paa mange Karavaner, som transporterede The; jeg skal lidt længere hen beskrive disse ejendommelige Tog, her vil jeg fortsætte min Skildring af den mongolske Højslette.

Da vi havde Chalcha og samtidigt den mest ufrugtbare Del af Gobi bag os, kom vi atter til et frugtbart Strøg, som mod Syd-Ost indeslutter den øde, mongolske Højslette. Jordbunden bliver igjen noget ujævn og bedækkes med ypperligt Græs, som afgiver rigelig Næring for Zachar-Mongolernes talrige Hjorde. Disse Folk betragtes som Grændsevogtere for det egenlige Kina, staae efter Tur i Statens Tjeneste og ere delte i otte Bannere. Zacharernes Omraade er 25 Mil bredt, men strækker sig tre Gange saa langt fra Øst til Vest. Ved den stadige Berøring med Kineserne have disse Mongolere ikke blot mistet deres Stammefællers Karakterpræg, men ogsaa deres Typus, og have kun bevaret den mongolske Dovenskab, medens de have antaget Kinesernes slette Egenskaber, uden

at være i Besiddelse af deres Arbejdsomhed. Zacharerne ligne i det Hele taget stærkt Kineserne, da de ikke blot have antaget deres Dragt, men tilmed i Reglen have et langagtigt eller ovalt, og ikke noget fladt Ansigt. Grunden til denne Forandring i den medfødte Typus er de hyppige Ægteskaber mellem dem og Kineserne. De øvrige Mongoler, især de fra Chalcha, hade da ogsaa disse deres Frænder ligesaa stærkt som de egenlige Kinesere; og medens vi drog igjennem deres Land, udsatte vore Fragtfolk stadigt Vagter, »thi,« sagde de, »Menneskene her ere lutter fuldendte Tyve«.

Skjødnt Zacharernes Land er meget tarveligt forsynet med Vand, begynder der dog hist og her at vise sig Søer, af hvilke Anguli-nor har et betydeligt Omfang; nærmere ved Højslettens Rand viser sig af og til en lille Flod, og her begynder allerede Kulturen og de faste Boliger at vise sig; kinesiske Landsbyer og dyrkede Marker bebude tydeligt den Rejsende, at han har den vilde Ørken bag sig og er kommen til et mod Menneskene mere venligsind-
det Land.

Endeligt skimter man i den fjerne Horisont de utydelige Omrids af det Bjergstrøg, som danner den skarpe Grændse mellem Mongoliets kolde, højtliggende Stepper og det egenlige Kinas varme Sletter. Denne Bjergryg har en fuldstændig Alpe-karakter. Stejle Skraaninger, dybe Kløfter og Afgrunde, skarpe Bjergtinder, som hyppigt ere oversaaede med ludende Klipper – dette er den almindelige Karakteristik for disse Bjerge, langs hvis Hovedaas den berømte store Mur strækker sig. Imidlertid hæver Bjergmassen sig slet ikke over den mongolske Højslette; lige til det sidste Skridt bevæger den Rejsende sig frem mellem dennes bølgeformige Høje, og pludseligt udbreder et herligt Panorama sig for hans Øjne. Dybt nede seer han som i en fantastisk Drøm hele

Kjæder af høje Bjerge, ludende Klipper, Afgrunde og Kløfter, og bag dem brede sig tætbefolkede Dale, gennem hvilke talløse Smaafloeder bugte sig hen som Sølvslanger.

Modsætningen mellem det, der ligger bag den Rejsende, og det, han har foran sig, er overvældende, og Forskjellen i Klima er ligesaa overraskende. Under hele Rejsen over Højsletten havde vi Dag efter Dag Kulde, som endog naaede 30° R. og stadigt var ledsaget af stærke Nordvest-Vinde, hvorimod der kun faldt ringe Sne, ja pletvis kom denne endog ikke tilsyne. Med hvert Skridt, som vi nu gjorde ned ad Plateauets Skraaning, følte vi derimod, at det blev varmere, og da vi naaede Kalgan, fandt vi her det dejligste Foraarsvejr, skjøndt vi vare midt i December. Saa stor Forskjel i Klima er der mellem den nævnte By og det Punkt, hvor man stiger ned fra Højsletten, skjøndt der kun er en Afstand af 3 Mil mellem dem; men Gobi har ogsaa her en absolut Højde af 5400 Fod, medens Kalgan kun hæver sig 2800 Fod over Havet⁶⁾.

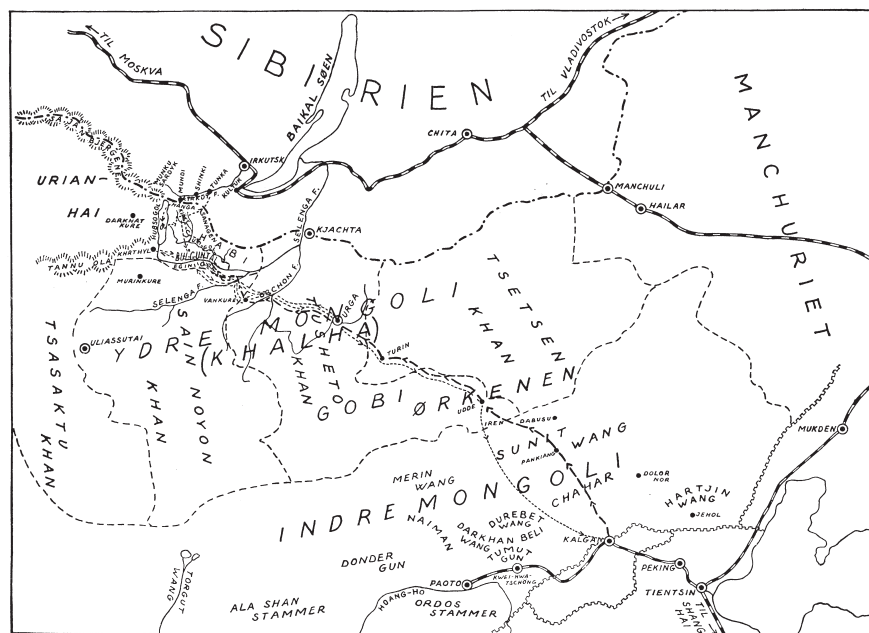
Staden Tschang-kiakau (Kalgan) kaldes af Mongolerne Chalga d.v.s. Bommen, fordi den dækker den ydre kinesiske Mur, som vi her for første Gang stødte paa og senere skulde træffe igjen ved Grænsen mellem Ala-schanan og Gansu, men rigtignok kun som en af Tidens Tand medtagen Lervold paa en Snes Fods Højde. Kalgan er en betydelig By paa 70,000 Indbyggere, udelukkende Kinesere, hvoraf mange ere Muhamedanere eller »Choj-Choj«, som Kineserne benævne dem. Befolkningen driver en levende Handel med Mongoliet; hertil føres vore Tøjer, Manchestervarer og Pelsværk, og herfra udgaar The-Karavanerne til Rusland. Skjøndt The-Transporten til Søs i den senere Tid er tiltaget meget, forsikrede dog vore Kjøbmænd, at der hvert Aar fra Kalgan bliver afsendt 200,000 Kas-

ser The (hver paa 72 Pund). Denne The kommer fra Plantagerne ved Yang-tse-kiangs Mellemløb (fra Byen Hankau) og transporteres dels til Lands dels til Søs paa evropæiske Dampere til Tien-tsin. Udførselen fra Kalgan finder kun Sted om Efteraaret, Vinteren og Begyndelsen af Vaaren (til Aprils Slutning); om Sommeren slippes derimod alle Kamelerne løs paa Stepperne, hvor de udhvile sig, fælde Haarene og samle friske Kræfter.

Thekaravanerne danne en karakteristisk Fremtoning i det østlige Mongoli. I det tidlige Efteraar (d.v.s. Midten af September) indtræffe store Tog af Kameler fra alle Dele af Landet i Kalgan, de sadles nu op, og ethvert Dyr maa paa sin Ryg slæbe fire Kasser The (eller 288 Pund) gennem Ørkenen; paa de stærkere Dyr læsses en extra Kasse. Mongolerne paatage sig kun at bringe Theen enten direkte til Kjachta eller blot til Urga, thi længere frem gjøre Bjergene og den dybe Sne Gangen altfor vanskelig for Dyrene. Gjennemsnitsprisen pr. Kasse til Kjachta er tre Lan, saa at altsaa hver Kamel paa en Rejse indbringer 12 Lan (omtrent 70 Kroner), og sædvanligvis kan en Karavane tilbagelægge den samme Vej to Gange hver Vinter, men paa Hjemvejen gaaer Karavanen i Reglen uden Fragt, og kun sjældent bringer den Træ, tørrede Svampe, Salt, Haar og Uld tilbage. Paa hver 25 Kameler kommer der to Drivere, som passe og belæsse Dyrene; Ud læget er altsaa i Virkeligheden meget ringe, og Nettogevinsten maa være meget betydelig, selv om ogsaa i Vinterens Løb nogle Kameler styrte af Udmattelse eller Fodermangel. Kamelerne blive meget ofte ubrugelige, idet deres Ryg gni-des i Saar paa Grund af skjødesløs Pakning, eller fordi Dyret beskadiger sine Saalepuder og herved bliver lam. I det sidste Tilfælde lader Mongolen Dyret lægge sig og syer

et Stykke Læder om den saarede Fod, og Dyret kommer sig snart; men i første Tilfælde er Kamelen ubrugelig for Resten af Aaret og maa slippes løs paa Steppen. Selv om nogle Kameler saaledes gaae tabt eller beskadiges, maa dog den Mongol, som blot ejer trediv, fyrr, etytve Stykker, tjene en meget betydelig Sum, og der findes adskillige Kameldrivere, der besidde hele Hjorder af disse Dyr, som dels ere deres egne, dels lejede hos fattige Mongoler, for hvem det ikke kan lønne sig at foretage en Transport med deres faa Dyr. Man skulde altsaa troe, at de maatte blive rige Folk ved disse Rejser; men dette er ikke saa, og sjældent bringer en enkelt Driver fire til fem Hundrede Kroner hjem; Resten vandrer i Kinesernes Lommer.

Kineserne trække Mongolerne op paa den frækkste Maade. Enhver Karavane, som indtræffer om Efteraaret, bliver modtaget af de kinesiske Kjøbmænd, der rejse dem imøde og indbyde Ejeren til at tage Ophold hos dem; dette Ophold koster Intet, man betjener Gjæsten med den største Opmærksomhed, og den smudsige Mongol, med hvem en Kineser under andre Omstændigheder ikke engang vilde tale, gjør sig det nu mageligt hos den rige Kjøbmand, som enten selv eller ved sin Kommis rækker ham Piben og opfylder hans mindste Ønsker. Mongolen tager al denne Høflighed for gode Varer og overlader det til sin Vært at træffe Aftale med den Kjøbmand, hvis The han skal transportere. Herpaa har Kineseren kun ventet; først snyder han sin Klient paa bedste Maade, naar han opgjør Regningen med paagjældende Kjøbmand, som betaler forud, og dernæst paanøder han Mongolen en eller anden Vare, som han lader sig betale med det Dobbelte. En Del af Pengene medgaaar endvidere til Afgifter og til Bestikkelse for Embedsmændene, og en anden Del

svires bort, saa Mongolen sluttelig forlader Kalgan med en forsvindende Del af sin store Fortjeneste, og en Del af denne maa han tilmed forære et eller andet Tempel, saa at han næsten vender hjem med tomme Hænder.

Vi opholdt os fem Dage i Kalgan og bleve modtagne med den største Gjæstfrihed af vore Landsmænd, som dels drive Kommissions-Forretninger, dels beskæftige sig med Forsendelsen af den The, der kommer fra vore Fabrikker i Hankau. De have deres Boliger udenfor Byen ved Mundingen af den maleriske Kløft, gennem hvilken man stiger ned fra Grændsebjergene, og undgaae derved den Smuds og den ubehagelige Lugt, der er karakteristisk for alle Stæder i det himmelske Rige. Som alle Udlændinge i Kina besørge vore Kjøbmænd ikke selv direkte deres Forretninger, men besørge dem ved saakaldte »Kompradorer«. Russerne ere dog saa temmelig selvstændige i deres Handelsforretninger, da nogle af dem kjendte det kinesiske Sprog og i Reglen forhandle direkte med de mongolske Karavanførere; men Evropæerne i Tientsin og andre kinesiske Byer ere aldeles afhængige af deres

kinesiske Tillidsmænd, som bestjæle dem paa den mest ugenerte Maade.

De kinesiske Kompradorer, som leve i en Udlændings Hus, lære snart Sammes Sprog; det Russiske falder dem dog vanskeligst, og selv bortset fra Udtalen og Ordfordrjelsen, hørte vi den mest utrolige, uforstaaelige Sætningsbygning. »Hurtig din Mester skyde være«, sagde en Kalganer Komprador, ved at see mig skyde en vild Due i Flugten; angaaende de i Kina boende Udlændinge ytrede samme geniale Sprogmeister følgende Anskuelse: »Dine Mennesker ganske lige Pelin (Englænderne), Fagua (Franskmænd) her ikke. Dine Mennesker vore Mennesker adoli (= ganske lige) god være; Pelin, Fagua ond være.« Jeg vil lade staae hen, om denne Kineserens Roes, at vi ikke vare lig med Franskmændene eller Englænderne, men derimod ganske lignede Kineserne, var en Kompliment eller ikke; men denne Kompradorens muligvis rent personlige Anskuelse undtager under alle Omstændigheder ikke Russerne fra Kinesernes Had til alle Evropæere og frier dem heller ikke for det almindelige Øgenavn: »Janguisa« eller

oversøiske Djævl. Anden Benævnelse høre Evropæerne ikke her, og vi kunde saaledes allerede ved det første Skridt indenfor Grændsen af det egenlige Kina slutte os til, hvor fortvivlet vanskelig en evropæisk Rejsende maatte være stillet i det himmelske Rige.

I Kalgan lejede Przewalski Rideheste og Muldyr for Rejsen til Peking, en Vej, der i Reglen tilbagelægges i fire Dage, og naaede ogsaa uden videre særlige Hændelser det himmelske Riges Hovedstad. ■

Fodnoter

- 1) N. Przewalski: »Mongolia i strana Tangutow.« (Den autoriserede Udgave for Tydskland er besørget ved Albin Kohn. Jena 1877).
- 2) »Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine pendant les années 1844-46 par M. Huc, prêtre missionnaire de la congrégation de St. Lazare. Paris 1858.«
- 3) Denne Dom turde dog muligvis være noget uretfærdig, alene af den Grund, at Huc ikke har udgivet sin Bog for et videnskabeligt Værk. Udg.
- 4) Higen (eller Gheghen) betyder den »glimrende«, og hans Stilling svarer omtrent til en Erkebiskop hos Katholikkerne.
- 5) Se videre herom »Fra alle Lande« 1872, II. S. 427 »Gravskikke i Tibet.« Udg.
- 6) Det er dog aabenbart ikke Højden, der her gør Udslaget, men den Omstændighed at det lavere Land ligger i Læ for den isnende Nordenvind. Red.

Redaktionelt

Forlægget for dette afsnit i serien er tidsskriftet: *Fra alle Lande. Et Maanedsskrift for nyere Rejsebeskrivelser, for Skildringer af Lande og Folkelag, af Dyre- og Planteliv etc.*, 2. række, 1. del, s. 401-421 ved F. C. Granzow. Udgiver L. Zinck. København 1877, Fr. Woldikes Forlag. Den originale titel og ortografi er bibeholdt.

Træsnittene er gengivet fra den autoriserede tyske udgave, der har været forlægget for den danske oversættelse. Kortet på denne side er fra bogen *Zajagan* af H. Haslund-Christensen.

Aktuelt fra Dornod Aimag

Dornods guvernør, Ts. Janlav, udtrykte for nyligt utilfredshed med udbyttet af aimagens olieforekomster.

– Gennem de seneste 10 år er olien blev hentet op fra Tamsag-området, men det har ikke ført til andet, end at olieselskabet køber sit kød lokalt, giver børnene gaver til nytår og til børnedagen og forsyner Matad Sum med billig diesel.

Handels- og Industriministeriet og oliemyndighederne bevilgede for nyligt 60 mio. tg. [312.000 kr.] til Dornod, hvilket ikke svarer til det beløb, det kinesiske selskab stillede i udsigt ifølge kontrakten.

Vi er utilfredse med *Dachin*-selskabet, fordi det stort set ikke løfter en finger for aimagen. Selskabet beskæftiger 100 mongoler, men det er til en lavere løn end det kinesiske personale, så i realiteten støtter vi firmaet med billig arbejdskraft i stedet for at høste fordele af samarbejdet.

De får billigt kød, men alligevel klager mange af de lokale over, at kineserne jager antiloperne. Vi har bedt dem om at betale leje af jorden og afgifter, så vi kan blive selvforsynende, men det har de afvist.

Man mener, at aimagen har tilstrækkeligt med olie til at forsyne Mongoliet i 100 år, men at udnytte olien er for stor en mundfuld for Mongoliets økonomi; derfor bliver udvinningen af olien lagt over til udenlandske selskaber.

Mongoliet har 24 oliefelter, men det eneste, der bliver udnyttet, er Tamsag-feltet i Dornod.

Sidste år solgte det amerikanske *Soko*-selskab sin licens til det kinesiske *Dachin*-selskab, som planlægger at bore 52 huller i år. Dertil skal de bruge 3.000 kinesiske arbejdere, hvilket fordobler Matad Sums indbyggerantal.

10% af medarbejderstaben skal være mongoler. De mere end 100 mongoler, der tidligere var ansat i

Dornod – dér hvor Mongoliet, Kina og Rusland mødes – er Mongoliets østligste og tredjestørste aimag, på størrelse med Danmark, Belgien og Holland tilsammen.

Befolkningstallet er på 74.000 indbyggere, hvoraf halvdelen bor i Chobalsan. To tredjedele af aimagen består af den store Dornod-steppe, en af verdens sidste uberørte græsstepper.

I aimagen findes Mongoliets lavest beliggende punkt, Khokh-søen (552 m), foruden et væld af floder, søer og mineralske kilder.

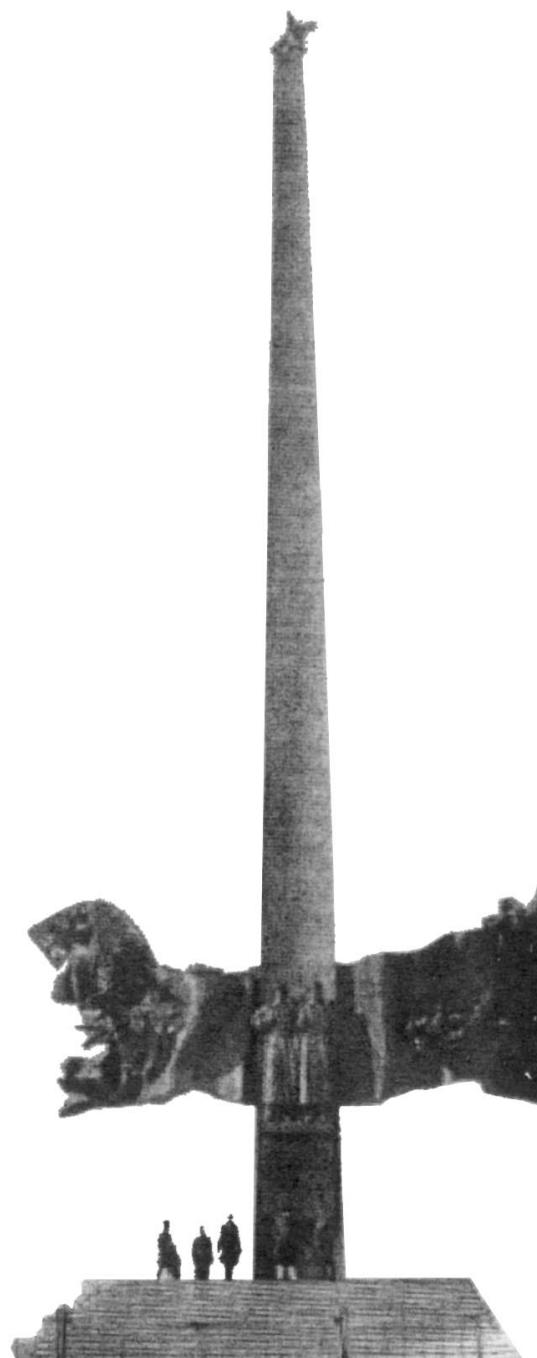
I Dornod lever 70% af Centralasiens hvidhalede gazeller, foruden bjørn, vildsvin, stenbuk og moskusokse. Søerne rummer mange fisk, og

i det særligt beskyttede naturområde er der mange sjældne fugle.

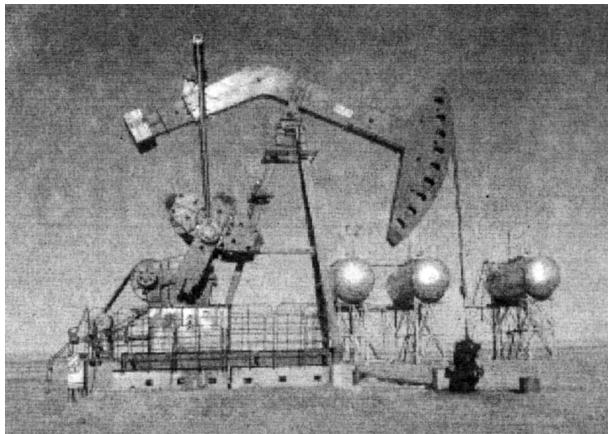
Den største etniske minoritet er burjaterne, hovedsageligt mod nord, men der findes også uzemchin og balkarer.

Der findes en 30 m høj afbildning af Janraisig. Den blev hugget ind i en bjergside i 1864 på bestilling af det lokale overhovede B. Togtokhtor. 100 billedhuggere udførte opgaven i løbet af 6 år.

Khalkhin Gol floden i den yderste østlige del var skueplads for det russisk-mongolske felttog mod de invaderende japanere i 1939. Der findes talrige krigsmonumenter, bl.a. et for de japanske ofre, og besøgende finder af og til hjelme og patroner.

Krigsmonument.

Soko, arbejder nu for *Dachin*, som regner med at hente 100.000 ton olie op om året og agter at investere 47 mio. tg. i borerne.

Selskabet har betalt 1,4 mia. tg. til Matad Sum for forbruget af vand til fem borehuller. De lokale ønsker at pålægge en jordafgift på 7,5% af fortjenesten fra olien.

– Der er flere forslag fremme om internationale projekter til regionens udvikling, sagde guvernøren om fremtidsudsigterne. Dornod har

fem grænseovergange og kunne blive forbundet til det kinesiske jernbanelnet og dermed få adgang til kysten.

Vi åbnede for nyligt en international lufthavn med forbindelse til Korea. Vi diskuterer for tiden en Teknologipark, og vi håber at drage fordel

af den amerikanske *Millenium Challenge Account*.

Vi har nu en bedre infrastruktur med Ovdog–Bayankhoshuu-broen. I øjeblikket er der ved at blive bygget en bro over floden ved Khalkh-Nomrog. Man siger, at 1 mio. turister om året besøger Indre Mongoli, tæt ved Khalkh-floden. Dem vil vi gerne tiltrække nogle af.

Dornod har 250 km jernbane mellem Choibalsan, Ereentsav og den russiske by Soloveovsk. Der foreligger tre – meget kostbare – for-

slag til at bygge en forbindelse mellem Choibalsan og Kina, som Vej-, Transport- og Turistministeriet og aimag-guvernørerne overvejer.

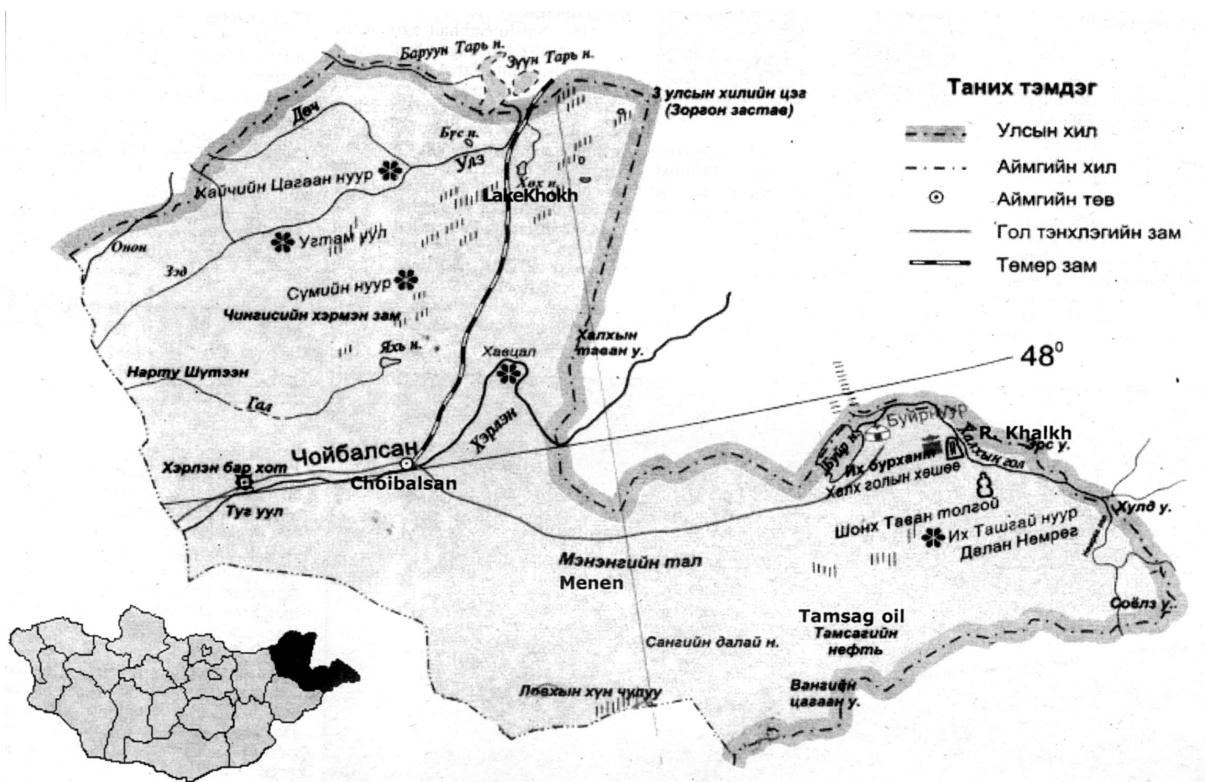
Guvernøren blev spurgt, om Choibalsan-kraftværket er i stand til at forsyne Ulaanbaatar og de østlige regioner med energi. Hertil svarede han:

– Vi har allerede en forbindelse til Sukhbaatar Aimag og Tomort-minen. Vi diskuterer i øjeblikket en forbindelse til Ulaanbaatar. Vi planlægger at forsyne Emeelt- og Ulaan-minerne i Mardai-området med energi fra Choibalsan. Men kraftværket har stadig behov for et årligt tilskud på ca. 600 mio. tg. fra Finansministeriet.

M. Odgerel

The Mongol Messenger

18(772):6-7 – 03.05.06

www.farflungmagazine.com

Kasakhernes kultur og skikke

Kasakhernes sprog, skikke, moral og påklædning er meget forskellig fra andre etniske grupper i Mongoliet. Det kasakhiske sprog i Mongoliet er *turug*, men de fleste taler også mongolsk. Deres ansigtsform er anderledes end andre mongolers, og de er overvejende muslimer. Deres traditionelle skrift er arabisk, men de bruger det mongolske sprog og det kyrilliske alfabet i officielle sammenhænge. I Bayan-Ölgii udgives der to aviser og magasiner på kasakhisk: *Jane-Amir* (Nyt Liv) og *Shugila* (Gnist). Kasakherne har særlige musikinstrumenter som fx *dombor*, *hovo*, *syvzga* og *tsuur*. Alle kasakhiske familier har en *dombor* (et strengeinstrument), og næsten alle kan spille på det.

Ved festlige lejligheder arrangerer man *kohber* og *kyzkuar*, der udfordrer mændenes styrke og intelligens. I *kohber* prøver mænd på hesteryg at få fat i et gedeskind, og den der lykkes for er vinder. Vinderen kaster derefter skindet på taberens ger, og taberen betaler for spillet og inviterer sejrherren til fest.

Der findes en kasakhisk sel-skabssang, hvor to mænd og to kvinder sidder ved siden af hinanden og synger til hinanden. På humoristisk vis handler sangen om at påpege hinandens fejltagelser og succeser.

Geren

Kasakhernes ger ligner de mongolske, men der er dog små forskelle. Fx sammenbindes tagstængerne og rammeværket på en anden måde, og der findes ingen midterstolper til at bære konstruktionen. Et stykke filt, kaldet *todog*, sys omkring kanten af taget, og for at holde stængerne fast i geren bruger kasakherne broderede bændler, kaldet *baskhur*, *bau* og *jelbau*. Før i tiden brugte kasakherne døre af filt med smukke mønstre, men senere gik man over til døre af træ. Døren i den kasakhiske ger er hængslet i den modsatte side af den mongolske ger.

Møblementet er stort set det samme som de øvrige mongolers, men der er nogle helt specielle ting som fx vægbetræk, kaldet *tuskigiz*, sen-

getæpper af silke, kaldet *shymyldyh* og måtter, som er påsyet farverige mønstre. Det er sædvane at bedømme en families status efter det antal gæster, man kan huse. Gæsterne tilbydes puder og tæpper.

Maden

Kasakherne er meget gæstfri. De byder gæsterne velkommen ved at binde deres hest til en tøjrepæl, åbne døren og invitere gæsterne til at sidde i gerens fjerne ende og hilse på dem. En værtinde byder gæsterne på stærk the, mens hun forbereder noget at spise, kaldet *dastarkhan*, tørrede ostestykker, kager og søde sager, som lægges i et særlig hvidt eller kulørt omslag. *Dastarkhan* betyder en meget stor kurv. Når gæsten har fået tilstrækkeligt med the, bør vedkommende lægge hånden over koppen. Hvis ikke vil værtinden fortsætte med at hælde the op.

Kasakherne inviterer gæsterne til at overnatte hos familien, og de slagter gerne et får. Inden slagtningen fremsiger den ældste en velsig-

Inbyggerantallet i Bayan-Ölgii Aimag er ca. 100.000, heraf er ca. 90% etniske kasakher.

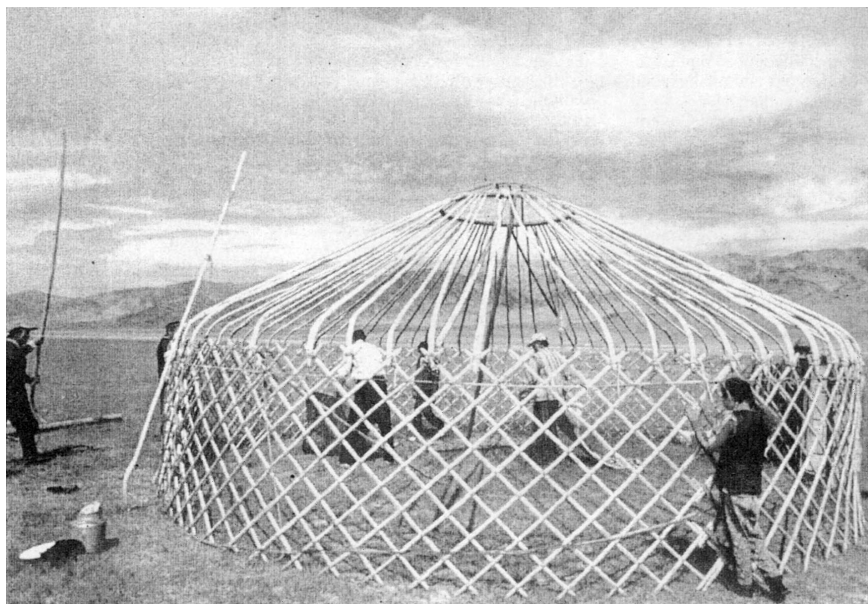
nelse. Fårekødet koges, indtil det er meget mørt, og dele af kødet koges sammen med dej garneret med hvidløg, løg og lidt suppe. Det kaldes for *bes barmakh* og er de fleste kasakhers yndlingsret.

Før man spiser, vasker alle hænder. Mændene sidder omkring én portion og er værter. Kvinder og børn spiser ved siden af til venstre. Efter at kødet er spist, drikker alle suppe. Kødsuppen er meget stærk og nærende, fordi kasakherne koger kødet, indtil det er meget mørt. Efter måltidet vasker alle hænder igen. Til sidst bliver der sat en *dastarkhan* frem igen, og man drikker the og yogurt. Den første håndafvaskning foretages for at bevare gæsternes velvilje og gode ønsker i hjemmet, mens den anden håndafvaskning skal forhindre, at værtsfamiliens velvilje og gode ønsker forsvinder ud i omverdenen.

Kasakherne lader mælk og yogurt gære og producerer tørret ostemasse og ost. De er også eksperter i at konservere kød. De fremstiller røget kød, *suret*, og skinke-*khazy*.

Tøjet

Kasakhernes klæder er noget helt særligt. Mænd bærer almindeligvis bomuldsdel om foråret og efteråret. Om vinteren bærer de en del af pelsværk fremstillet af fåre- og kameluld, bukser fremstillet af fåreskind, en under-del og hat, kaldet *tymakh*, fremstillet af ræveskind og silke, samt en lille hue kaldet *kepesh*. Kasakherne bærer gerne en uglefjer inde i huen.

Kvinderne bærer en del fremstillet af lammeskind og kameluld, kaldet *ishik*, om vinteren. Om sommeren korte ærmeløse jakker. I øvrigt er tøjet og de små huer dekoreret med kostbare sten. Gifte kvinder bærer ofte hvide hovedtørklæder. Det betyder, dels at himlen hylder dem som respekterede personer, dels at der er tale om en gammel muslimsk tradition, hvor gifte kvinder ikke må vise deres hoveder til andre end deres ægtemænd.

Kunsthåndværket

Det kasakhiske kunsthåndværk er ikke kun til brug i hjemmet. Smede fremstiller husholdningsgenstande, hestetøj og smykker i guld og sølv. Kvinderne arbejder meget. Fra barnsben lærer de at strikke, sy og brodere mønstre af forskellige garner. Derfor råder alle familier over mønstret betræk og sengetøj.

Ørnejagten

Kasakherne indfanger unge ørne og føder dem op. Derefter lærer de ørnene at jage. Ørnene bærer en hovedbeklædning af læder, som dækker deres øjne, når de ikke jager. Deres fødder bindes med en lædersnor til et særligt siddested. Ørnene fodres med skyllet kød. Jæger-

ne sørger for, at ørnene er sultne, ellers fanger de ingenting. Når jægerne går på jagt med ørnene, har de læderhandsker med store ærmer på og en pind, som ørnen kan sidde på. Ved et højt punkt i landskabet slipper de ørnen fri, når de kan mærke, at der er bytte i nærheden. Den sultne ørn fanger dyret og venter på ejeren. Efter jagten giver jægeren ørnen noget af kødet som belønning. Ørnene tager som regel ræve, kaniner og andre dyr. En god ørn kan tage en ulv. Jagtørne skal være hunner, da hannerne ikke jager.

Nauryz-festen

Kasakherne fejrer den første dag i det nye år, *Nauryz* (hvide måned), den 21. marts. På denne dag besøger man hinanden og fester med *nauryz keje* (rismad) og fejrer nytåret. Om morgenen den 22. marts står man tidligt op, kvinderne hilser nytåret velkommen ved solopgang, og mændene planter træer og åbner for kilderne og vandløbene. Dermed udtrykker de deres respekt for naturen. ■

B. Bayarmandakh
The Mongol Messenger
 08(710):6 – 23.02.05

Den tålmodige hest venter på sin »barbar« ved Himmelsøen. Foto: Rolf Gilberg

En hestlig oplevelse i Kasakh-græslandet

Bussen møvede sig langsomt op ad bjergsiden på en zigzag slynget grusvej uden rækværk, hvor man skiftevis fik det store gys ved at kikke ned over det pragtfulde landskab og ud over de Himmelske Bjerge eller ind i en hård skarpkantet klippevæg. Himmelsbjergene – ikke at forveksle med eet kendt sted af lignende navn andet steds i verden – ligger på samme breddegrad som Paris, men lidt længere østpå i Xinjiang, et selvstyreområde i det vestlige Kina et par timers buskørsel nordpå fra Urumchi, eller Wulumuchi, som kineserne kalder hovedstaden.

Man blev sat af i 1.900 meters højde over havoverfladen (som dog ikke kunne ses) ved bredden af Himmelsøen (Tienchi), hvis spejlblanke overflade genspejlede de smukke grønne bjergsider med sneklædte toppe. De havde et stænk

schweizisk over sig, påstod de andre i bussen. Nogle af bjergtoppene ragede helt op i 5 kilometers højde, men der tog vi nu ikke op. De fleste i gruppen styrtede ned mod søen, da de først blev hældt ud af bussen. »Aha«, tænkte jeg, »her er min chance.« Jeg gik derfor bort fra søen og op ad skråningen. Det vrirlede med glade mennesker overalt. Vi var ikke de eneste, som havde fået den ide at besøge søen. Ikke alle var Han-kinesere (heller ikke hun-kinesere), der var også lokale minoriteter. Men der var stort set ikke andre barbarer end vor lille gruppe. Xinjiang har 12 etniske mindretal: Hui, uighur, mongoler, kasakher, dongxiang, kirgizher, daur, xibe, tajik, uzbeker, tartarer og russere.

Det var søndag – 13. juli 1986 – folk var på skovtur med slægt og venner i det grønne. Det første stykke op var der bare mennesker, ja

selvfølgelig havde de tøj på. Der var bare glade mennesker overalt. Hist og her sås nogle kasakh-ryttere til hest.

Jeg traskede langsomt op ad en smal sti for at få det forkromede overblik og for at lade mig langsomt fylde med de mange fremmedartede indtryk. Ned ad samme sti kom en kasakh-hest. Den var ikke alene. Der var chauffør på. Da jeg ikke fandt, at der var nogen grund til at spille »Lille John« eller anden form for stærk mand, trådte jeg pænt til side. Nej, ikke til den side ud mod afgrunden, til den anden side. Manden stillede hesten fra sig, da han var ud for mig og begyndte at tale livligt til mig på et sprog, som ikke engang lød kinesisk. Det var i øvrigt lige så uforståeligt for een, som kun kan jysk.

På en tidligere rejse til Langtbortistan havde jeg lært mig at sige

»nej« med blafrende hænder i bryst-højde foran mig og at tælle til 10 med een hånd. På den afsatte kasakhs store armbevægelser forstod jeg til sidst, efter at have blafret »nej« utallige gange, at for sølle 6 yuan (= 13 kr.) kunne jeg til hest, den parkerede hest, forsvinde i skovtykningen lidt højere oppe. Fristelsen var for stor. Jeg steg til hest med et handicap på 8 kilogram i min skuldertaske. Det tog nogle forsøg og en del tilløb med den ene fod i en stigbøjle og den anden trippende på jorden at få benet op over og ned på den anden side af hesten. Kasakhen, som senere viste sig at hedde Salin, stak mig så pisken.

Et svagt øjeblik troede jeg i min enfold, at han ville slippe dyret løs for at se, om jeg også blev hængende. Men nej, han beholdt heldigvis en snor i hånden. Snorens anden ende sad fast ved hestens mule. De er jo flinke folk, de kasakher.

Jeg er ellers ikke helt ukendt med heste. Jeg har engang set en Carlsberg ølvogn med op til hele to heste for på een gang.

Hesten satte sig stønnende i bevægelse. Jeg var helt glad for, at det var den, der var nederst og ikke omvendt. Det ville jeg ikke have kunnet klare op ad så stejl en skrænt. Jeg fandt i øvrigt aldrig ud af, hvad hesten hed. Den var temmelig tavs, eller også havde den ikke luft nok til også at snakke.

Mens jeg gyngende skuede ud over det pragtfulde landskab og den stadig smukke sø, og i øvrigt overhørte de indfødtes fnisen af byboturisten, huskede jeg pludselig på Hoffmann. Nej, det har intet med øl at gøre. L. A. Hoffmann fotograferede i 1880'erne fra hesteryg – altså netop et sådant sted, som jeg befandt mig – indianere og bisoner med et kamera, der blev ladet med våde glasplader. Han havde min dybe beundring. Det var varmt nok til at have våde plader. Sveden fosede ned over mit skind. Gad vide,

hvad hesten tænkte. Nå, det sagde den ikke noget om. Men jeg havde kun et almindeligt spejlreflex-kamera. Så jeg måtte nøjes med at knipse tørre billeder med det.

Da vi kom ind imellem de store træer, undgik jeg behændigt at få alle de store grene i hovedet, som hesten listede sig ind under. Måske troede den, at jeg var dum, bare fordi jeg ikke råbte og skreg af den. Men man skal ikke altid skue hunden med hårene. Og i øvrigt snyder man ikke så let en »hest«.

Tid hos kasakherne måles ikke med ure, men i afstande, efter princippet: Hvor dybt er havet? Det er et stenkast dybt. Enkelt og ligetil. Da vi havde passeret en passende afstand gennem flere lysninger i skoven – ja, jeg vidste ikke noget om, hvor vi var, eller hvor vi skulle hen – og igen var ude i det fri – egentlig var vi jo ude hele tiden, men det er sådan noget man siger, når man færdes blandt træer – kunne man ved at se fremefter i kanten af en skovtykning længere fremme ane nogle filtelt. Vi havde en støt kurs i den retning.

Snart passerede vi mennesker, som fik nogle ord med på vejen af min vejviser. Jeg sagde ikke noget, jeg ville jo nødigt fornærme nogen ved at bruge de forkerte vendinger. I øvrigt taler jeg kun dansk ud over jysk. Jeg drejede mig ikke engang rundt i saddelen for at se efter de andre. Jeg havde med megen møje og besvær fundet balancepunktet, og det ville jeg nødigt tabe igen. For hvordan skulle jeg få det op, når jeg ikke kunne tale med Salin. Jeg kunne jo forsigtigt have afprøvet et »davs«, men det passende ikke rigtigt ind i situationen, og hurtigt fik jeg også noget andet at tænke på.

En lille dreng kom os løbende i møde. Salin talte til ham, mens jeg stadig beskæftigede mig med overblikket og udsigten. Vups, inden jeg havde overskuet situationen – og jeg sad endda højt til hest – smæk-

kede Salin sin lille søn, for ham var det, ned i saddelen foran mig og overlod til mig at sørge for, at vi begge blev siddende dér. Den lille dreng på 5-6 år grinede over hele femøren, men det er jo bare noget man siger, det der med femøren, for han havde jo kun to øren, ligesom alle andre.

Hesten gik i stå foran et filtelt. Måske var batteriet brændt ud. Jeg forestillede mig, at jeg behændigt sprang fra borde, efter at Salin havde fisket sin søn til sig, men sådan så det vist ikke ud for de andre. De indfødte holdt pænt masken. Jeg var jo gæst.

Salin gjorde tegn til, at jeg skulle vade ind i »huset«. Vi satte os på den fine plads modsat døren. Det var spændende at være inde i et rigtigt telt. »Etnografen-på-arbejde« kom op i mig. Men jeg blev snart hylet ud af det. Salin smækkede en skål kold mælk med smør flydende rundt i overfladen på bordet foran mig. Der var ikke noget at tage fejl af. Den var til mig. Jeg så mig ellers om i teltet for at se, om der ikke skulle være en anden, jeg ikke havde bemærket i mørket. Men nej. Mine øjne havde efterhånden vænnet sig til den halvdunkle belysning. Der var ingen vej uden om. Jeg måtte tage mig af mælken selv. Der står i alle bøgerne, at det er uhøfligt at afslå det, der bliver serveret; og uhøflig ville jeg jo ikke være. Jeg ville jo gerne virke lidt dannet. Så jeg sluprede mælk i mig og spiste tørt brød til. Snart efter fik jeg også varm smørte til.

Hver gang jeg med stort besvær havde fået smørteen tømt ned til en højde, hvor jeg mente mig sikker på ikke at være uhøflig, var den pludselig fyldt til randen igen. Jeg fandt aldrig ud af, hvordan de gjorde det. Jeg er opdraget med, at man skal spise op, så det gav nogle problemer på et tidspunkt med al den te.

Pludselig fik jeg vesterlandske tanker og kastede et diskret blik på

digitaluret med indbygget lomme-regner. Om 15 minutter skulle jeg være tilbage ved bussen. Og det vilde virke dumt, meget dumt, hvis rejselederen kom for sent. Med en kraftanstrengelse tilbageholdt jeg den frembrusende panik. Tilsyneladende afslappet antydede jeg, at tiden var inde til, at jeg måtte af sted. Salin drak mere te og sagde, at det skulle jeg også bare gøre. Slubre! – Salin gik med udenfor og hentede hesten. Den syntes dog ikke, at pausen havde været lang nok.

Jeg kastede mig i saddelen og forestillede mig det vilde ridt ud over steppen. Det der kendes fra cowboy-film, men speederen virkede ikke. Måske havde hesten ikke set de samme western-film som jeg. Den luntede pustende af sted. Den lille dreng hylede, fordi han ikke måtte komme med.

Et par hundrede meter længere fremme trak jeg i den snor, hesten gik og gumlede på. Straks slog motoren fra. Jeg klatrede ned, betalte den forbavsede Salin det aftalte beløb og stak i løb ned over den græsklædte skråning og forsvandt ind i skoven. Salin må have troet, at jeg havde fået gag. Måske var det ikke helt forkert tænkt.

Nå, så længe det gik ned ad, ville jeg være på rigtig vej, selv om jeg ikke kunne se, hvorhen jeg styrtede. Jeg lagde ikke mærke til, hvornår jeg flåede hul på armen, men blodet genkendte jeg og det smagte ikke af ketchup.

Endelig blev jeg stoppet af den asfalterede vej, som pludselig kom på tværs midt i det hele. I skarpt trav

– til alles hovedrystende forbavselse – det var nemlig stadig +35° C i skyggen, nå, man kunne jo bare holde sig væk fra skyggen – styrtede jeg ad asfalten mod det sted, hvor jeg sidst havde set bussen. Der var meget længere end jeg huskede.

Håndtaskens 8 kg var ikke blevet lettere. De i varmen langsomt vandrede mennesker standsede ofte op, da den kogrøde barbar med de vilde øjne kom stønnende forbi i en fart, der i hvert fald ikke var afpasset til forholdene. Sveddryppende – og det er jeg god til, når det skal være, og det sku' det – slæbte jeg mig frem til parkeringspladsen.

Til min store overraskelse ventede man faktisk på mig. Man havde endda været lidt urolige, eller også var det bare noget, der blev sagt, for at jeg ikke skulle føle mig alt for flov. Jeg kunne ikke forklare, hvad der var sket. Jeg havde simpelthen ikke den nødvendige luft til at udstøde lyde.

Lokalguiden vimsede nervøst rundt uden for bussen, for hvor skal man lede efter en bortløben dansker. Heldigvis opdagede han mig, da støvskyen havde lagt sig. Med ham i forsædet ved siden af chaufføren kørte vi hurtigt tilbage ad den samme vej, jeg lige havde gennemløbet. Gad vide hvad banerekordtiden er på den strækning.

Bussen parkerede nogle få hundrede meter fra det telt, hvor jeg havde været gæst. Bag træerne lå det hotel, hvor vi skulle indtage vor frokost. Bare man havde vist det, så ville bussen ikke have været tvunget til at vente og turisterne ikke blevet

sure. På den anden side var appetitten ganske stor nu. Der er ikke noget som en lille løbetur før maden. Bare en skam, at jeg ikke havde fået stoppet kondien med i kufferten, da jeg pakkede den.

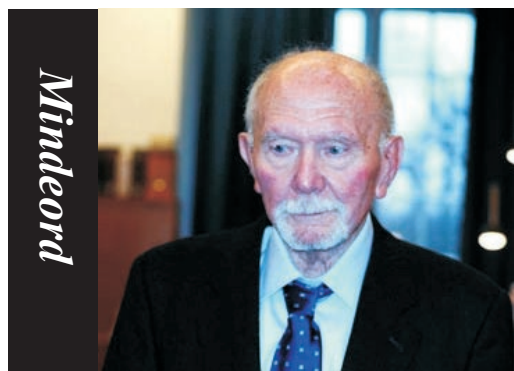
Det er jo ikke rart, når gruppen har noget på lederen, i hvert fald ikke for ham. Så om eftermiddagen ønskede alle – næsten alle – at komme til hest. Vi fik os en herlig tur op i fjeldet og kom en hel time for sent ned til bussen. Herefter blev der ikke talt mere om mit lille uheld med ikke at kunne passe tiden.

Et par dage efter fik jeg feber. Det startede, da vi gik om bord på toget fra Urumchi til Beijing, en rejse på et døgn. Det tog en hel uge at komme af med diarreen. Jeg mener, det var ikke svært at komme af med; det svære var at få det til at holde op med at komme af med. Det sidste var det mest hæstlige ved den heste-oplevelse. Man skal nok have lidt længere tid for at kunne tilpasse sine indvolde til de kasakhiske normer.

Jeg må have set ret syg ud – ja, altså mere end jeg plejer – for mange i gruppen kom med medicin og gode råd. Jeg tog lidt af hvert, men ikke det hele. Det endte med, at jeg fik bragt min krop tilbage til det, jeg betragter som normaltstanden. ■

Rolf Glberg

Walther Heissig

1915-2005

Det kunne se ud, som om mongolister får et langt liv, se blot på A. Mostaert og N. Poppe. Men når nogen har rundet de 90 år, bliver man ikke overrasket over meddelelsen om deres død.

Heissig var uden tvivl mongolforskningens betydeligste personlighed i Europa, især på områderne litteraturhistorie og indsamling af genstande. Han var grundlægger af *Seminar für Sprach- und Kulturwissenschaft Zentralasiens* ved Bonns universitet. Der er især to af hans bøger, jeg husker: For det første *Peking lamasistiske Blockdrucke*, hvor han forsøgte at opspore samtlige lamaistiske bloktryk med alle deres varianter og placeringer i hele verden. For det andet den fremragende *Verzeichniss der orientalischen Handschriften in Deutschland*, hvor bind 1 koncentrerer sig om mongolske tekster i tyske biblioteker, både i øst og vest. Han skrev også talrige andre bøger, samtidig med at han var leder af sit institut og førte tilsyn med disputatserne.

Prof. Heissig var faktisk den første person jeg mødte i mit mongolstudium. Jeg havde indskrevet mig ved Københavns Universitet hos tyrkologen Kaare Grønbech i efteråret 1952, da Heissig aflagde os et kort besøg og gav en forelæsning om mongolske studier (kun til os 3-4 personer ved Centralasiatisk Institut). Jeg blev straks klar over, at vi

her stod over for en usædvanlig personlighed, og at alt hvad han sagde ville være betydningsfuldt. Han talte tysk – ikke noget problem for mig – og jeg gjorde omhyggelige notater af hans forelæsning. Ærligt talt havde jeg ikke begreb skabt om emnet, men besynderligt nok, da notaterne dukkede op nogle år senere, og jeg begyndte at genlæse dem, så først forstod jeg til fulde, hvad han havde sagt engang for længe siden! Først efter flere år, hvor jeg havde deltaget i internationale konferencer, begyndt at skrive artikler og rejse til Mongoliet, mødte vi hinanden igen.

I 1968, da jeg havde rejst rundt i Tyskland for at fotokopiere materiale om oirat-kalmykerne, besøgte jeg hans institut i Bonn. Han kørte mig i vild fart til sin bolig, hvor vi drak the. Han gav mig bemyndigelse til at tage kopier og foretage studier af materiale både i Tyskland og Danmark, hvor han og Bawden havde katalogiseret samlingerne.

Han tog til Kina sidst i 1930'erne for at studere de kulturelle omvæltninger i Manchukuo – men »i sin rigelige fritid«, rejste han rundt i Indre Mongoli for at opspore mongolske manuskripter og tryk og få dem ud i solskinnet, så han kunne fotografere dem med sit fine *Leica* (man sagde, at det var blevet ham foræret af et navnløst tysk bureau!). Skønt jeg ikke tror, at han på noget tidspunkt var nazist eller politisk aktiv, måtte han i efterkrigstidens betænd-

te klima gennemgå en »af-nazificering«. Jeg husker især, at N. Poppe støttede ham kraftigt og hjalp ham med at komme ind på de tyske universiteter.

Jeg ville ønske, jeg kunne få nogen til at udarbejde en ny og mere komplet udgave af hans værk om de lamaistiske bloktryk. 50 år efter udgivelsen er der meget, der kan føjes til for at gøre det up to date. Jeg ærgerr mig i dag over, at jeg ikke begyndte at tage notater for mange år siden; det ville i dag have gjort mig i stand til at deltage i et sådant arbejde. Jeg opfordrer hermed de tyske forskere til at overveje at udarbejde en revideret udgave.

På tilsvarende måde må der også være fremkommet nyt materiale, så man kan opdatere *Union Catalogue*, der nu er 45 år gammelt.

»Dengang var der kæmper til«, siger man. Der vil sandelig gå mange år, før vi igen ser deres lige.

John R. Krueger

Walther Heissig døde den 5. september 2005 i en alder af 91 år. Han var æresmedlem af Det mongolske Videnskabsakademi og ærespræsident for *Deutsch-Mongolische Gesellschaft e.V.*

John R. Krueger er pensioneret professor fra *Indiana University, USA*, se også Ger 55:3-5. Mindeordet er offentliggjort i *Mongol Survey* 16, udgivet af *The Mongolia Society*.

Chinggis-maleri i parlamentet

Den 5. april blev et maleri af Chinggis Khan under fuld ceremoniel ophængt i Parlamentets æressal. Samtidig blev der anbragt en sølvurne indeholdende jord, sten, vand og planter fra historiske steder, hellige genstande og ædelstene.

Folkets sanger, Sh. Chimedtseye, og æreskunstner, B. Tuvshinjargal, foretog en langsang, *Erkhem Tor*, lamaer fra Gandan-klostret udførte ceremonier og man sang nationalhymnen.

Billedet er malt af mesterkunstneren, lama G. Purevbat. Bag Chinggis ses Ogtontenger og Burkhan Haldun bjergene med idealiserede fremstillinger

af Gobi, steppen, floderne og himlen.

Maleriet er baseret på et lignende billede i Taipei med hen syn til klædedragt, udstyr. Det store hvide Symbol og Det militære sorte Symbol baseret på arkæologiske fund fra tiden.

Blandt de tilstedeværende var præsident N. Enkhbayar, parlamentsformand Ts. Nyamdorj, statsminister M. Enkhbold, medlemmer af parlamentet og hamba-lamaer fra buddhistiske klostre.

Sh. Erdenechimeg
The Mongol Messenger
 15(769):8 – 12.04.06

Aktuelt

The Mongol Messenger
 rapporterer:

Radio til rensdyrfolket 08.03.06
 Tsaatan (rensdyrfolket) i Khövsgöl Aimag vil til sommer få mulighed for at modtage radioprogrammer på FM. De mere end 40 tsaatan – med deres 600 rener – i Tsagaannuur og Renchinlkhumbe sumer har hidtil ikke haft mulighed for at høre radio. Tsaa Buga fonden bad FN om støtte, hvilket er blevet bevilget.

Mongoler mødes 05.04.06
 Den 2.-6. august afholdes i Ulaanbaatar et forum for etniske mongoler. Det sker efter en pause på 13 år. I mødet deltager mere end 80 delegationer fra 23 lande. Under mottoet »Samvær for fred, venskab og samarbejde« er målsætningen at bringe etniske mongoler fra forskellige lande og folk, der støtter Mongoliet, sammen. Arrangementet afsluttes med opera og folkloristiske indslag i Kharkhorum, Mongoliets gamle hovedstad. I hele verden findes der ca. 8 mio. mennesker af mongolsk afstamning.

Chinggis-karavane 05.04.06
 En karavane med deltagelse af over 80 ryttere vil tage af sted fra Chinggis Khan komplekset i Indre Mongoli den 24. juni. Man håber at nå frem til Ulaanbaatar inden Naadam. Rytterne vil komme fra Mongoliet, Indre Mongoli, republikkerne Tuva, Burjatien og Kalmykien. Ruten vil have en længde på 1.000 km fra Geegen (Indre Mongoli) gennem Erlian, Zamyn-Uud, Sainshand, Dalanjargalan og Choir. Turen arrangeres af Det mongolske Hesteselskab.

Mongoliet 800 år 03.05.06
 60 lande er blevet inviteret til at sende repræsentanter til 800-års festlighederne, bl.a. Rusland, Kina, Ca-

nada, USA, Indien og Egypten. Fra gæstelisten kan nævnes formanden for Den tyske Forbunds dag, præsidenten for Tjekkiet, prinser fra UK, Holland og Danmark, den finske parlamentsformand og parlamentsmedlemmer fra Rusland, Tyrkiet, Japan og Frankrig.

Norsk boggave 10.05.06
Det mongolske Advokatsamfund har modtaget et 1.000 bind stort bibliotek til en værdi af \$50.000 fra det norske udenrigsministerium. Til stede ved overrækkelsen var advokatsamfundets projektkoordinator og personale fra Den mongolske

Højesteret, den offentlige anklagers kontor, justits- og indenrigsministeriet samt Den nationale Menne-skerettighedskommission.

Solenergi 10.05.06
Den 2. maj indviedes et indisk finansieret solenergikraftværk i Daldal Sum, Khentii Aimag. Den indiske ambassadør, Gauri Shankar Gupta, sagde i den anledning: »Daldal Sum er af stor betydning ikke kun for Mongoliet, men for hele verden. Det var her Chinggis Khan blev født. Hvis regeringen ønsker det, vil vi gerne udvide anlæggets kapacitet.«

Anlægget skal levere strøm døgnet rundt til sum-skolen, børnehaven, hospitalet samt til militærets og byens administrationskontorer.

Paladsmuseet renoveres 24.05.06
Ulaanbaatars Bogd Khans paladsmuseum skal gennemgå en 2-årig renovering. Omkostningerne beløber sig til 2 mio. yuan [1,5 mio. kr.], som er bevilget af Restaureringscentret i den kinesiske Shi-An region. I perioden indtil 5. oktober vil Fredsporten, de tre Asart-porte, Yantai-porten og den forreste del af muren blive sat i stand. Resten vil være færdig til 5. oktober 2007.

Nyt om mongolsk shipping

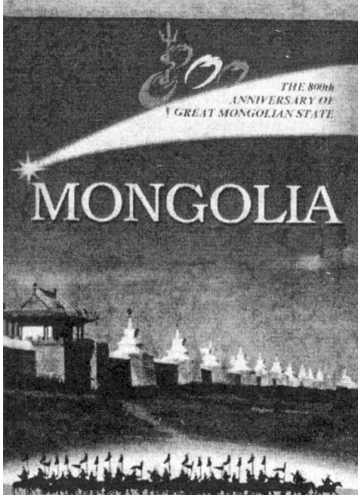
Det er nu officielt meddelt, at i anledning af fejringen af 800-året for grundlæggelsen af Den store mongolske Stat, vil den amerikanske regering sende sin stillehavsflåde på officielt besøg i Ulaanbaatar.

Den **1. april** vil *ninja*-guldgraverne begynde arbejdet med at udvide Tuul- og Selbe-floderne, så at flåden kan ankre op inden for hilseafstand af parlamentsbygningen på Sukhbaatar-pladsen.

En talsmand udtaler: »Mongoliet har en lang og glørværdig søfartstradition. Således sendte Mongoliet to flåder af sted for at invadere Japan i det 13. århundrede. Uheldigvis sank begge flåderne, før de nåede frem. Landets nuværende flåde på 1 skib og de 100 andre, der fører det mongolske flag, er værdige efterkommere af disse prægtige flåder.«

Man mener at vide, at den amerikanske regering overvejer at donere en undervandsbåd til indsættelse mod kvægtyske og terrorister.

The Mongol Messenger
13(767):7 – 22.03.06

YOUR VADE MECUM!
MONGOLIA

THE ESSENTIAL GUIDE/REFERENCE (2006 Edition)
Tourist? Businessman? Visitor? Resident? Traveller?
If there's anything you want to know about this country, you **NEED** this book!

260 pages, crammed with the most readable, detailed, fascinating and **up-to-date** information, clear maps and stunning colour photos.

Contact someone? Going somewhere? Need something?

Laws? Customs? History? Zoology? Education? Religion? Statistics?

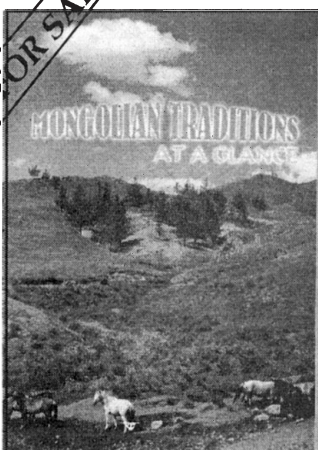
If it's not in this book – *it's not worth knowing!*

MONGOLIA
Tg25,000

Available from the Montsame building
(south of the National History Museum)
Ph: 266740, 266904; fax: 976-11-325512
monmessenger@magicnet.mn

FOR SALE

Mongolian Traditions at a Glance

Mongolian Traditions at a Glance, a pocket guidebook which every tourist should carry, is now available through the Mongol Messenger. This second edition has chapters on traditions, respect for nature, lifestyle, traditional art, manners, medicine and national foods. The most popular and important chapter for foreigners is entitled How Not to Offend Mongolians. This is an essential and fascinating text on what you should know, what to do - and what not to do!

At Tg3,000, it is available at *The Mongol Messenger*, ph (11) 325 512 or 266740, and reputable bookshops, or from monmessenger@magicnet.mn

The Mongol Messenger is in room 406, 4th floor, Montsame building, (across from the National History Museum)

Medietanker

Midt i endnu en mediekonference kom jeg til at tænke på et sjovt filmklip, jeg så for nogen tid siden: En gammel dame krydser gaden. En stor firhjulstrækker slår bremserne hårdt i og når lige at standse, før den rammer damen. Chaufføren dytter vredt og truende af hende.

Den gamle dame stopper op et øjeblik, svinger heftigt sin indkøbs taske og rammer bilens køler. Det aktiverer chaufførens *airbag* og tvinger ham tilbage mod sædet, mens damen trisser videre over gaden.

De mongolske medier har nu igennem alt for lang tid været bange for at gå over gaden med tasken (fuld af informationer) i hånden, mens de store biler farer forbi og truer dem med deres horn.

Nogle journalister kommer aldrig over gaden, mens andre sætter tasken og kryber i sikkerhed. Nogle få modige sjæle vover at tage turen og svinger tasken i den voldsomme trafik. Nogle bliver kørt over, mens andre kommer over og deler ud af, hvad de har i tasken.

Måske er det at trække en fantasifuld metafor lidt for langt ud; men der findes mange modige mongolske journalister – og der er *Globe International*, som udsender advarsler om trusler og magtmisbrug.

Et virkeligt demokrati kan ikke eksistere uden en oplyst befolkning. Derfor er det nødvendigt med en fri presse.

I den socialistiske periode var medierne under stærk styring, underlagt en kontrol som Bush og Blair utvivlsomt ville ønske, de var i stand til at mobilisere i dag. Den der kontrollerer informationerne, kontrollerer begivenhederne.

De mongolske medier er stadig udsat for en voldsom intimidering, pressio, endda beslaglæggelse. Hvorfor sætter journalisterne så meget på spil? Tror de, de gør en forskel? Ligger de under for pres fra redaktører, der hungre efter sensationer? Forført af Vestens forventninger? Opflammet af sagen? På udkik efter et martyrium?

Lokket af løfter om demokrati i en udemokratisk virkelighed? Løber de, før de kan gå?

Og skal journalister forsvare journalister, uanset hvad de

har skrevet? I dette mangelfulde demokrati: ville Voltaire mon stadig til døden forsvare retten til fri tale, når den fri tale ikke altid tøjles af ansvarlighed?

I en tid hvor den mongolske medielovgivning er under stadig udvikling – og af mange anses for at være undertrykkende – er det så en undskyldning – set fra begge sider?

Konferencen handlede specielt om en journalist, som er under anklage for injurier. På sælsom vis er sagen kommet til at dreje sig om den præcise betydning af ét ord. Men en journalist i Mongoliet dømmes efter straffeloven og ikke borgerlig ret. Skal han i fængsel som en kriminel for udtalelser fremsat af et ærligt hjerte?

Verden er fuld af korruption, og Mongoliet er ingen undtagelse. Korruption trives i en blanding af

legalitet og moral, magt og ansvarlighed, opfattelsen af ret og vrang. »Hvor der er røg, er der ild«, siger man uforpligtende. Men der findes ild uden røg og røg uden ild.

Ikke alle der beskyldes for korruption er korrupte, ikke alle der anklages for injurier er skyldige, men det er der utvivlsomt nogle, der er.

I det gamle regime havde dem der sad på magten altid ret, kritikere tog altid fejl. Vi må være forsigtige med ikke at vende tilbage til denne situation. Som de gamle grækere sagde: Alt med måde, balancen er vigtig.

Da pressen i Mongoliet opdagede, at den var fri, kom der et boom i sexpressen, da udgiverne greb ud efter friheden og før vild med den. Frihed med uansvarlighed, måske. Men hvem skal trække grænserne?

Det var velgørende at se omkring 70 journalister deltage i mediekonferencen, de fleste af dem unge. Man undrer sig blot over, hvor de gamle var henne.

Det er vigtigt for den gamle dame at svinge tasken mod monsterbilen – og at få følgeskab af de unge.

Men det ville være forkert af hende at sætte benzintanken i brand.

David O'Conner
The Mongol Messenger
12(766):7 – 22.03.06

David O'Conner er engelsksproget redaktør ved avisen.

Medier:

Vision og virkelighed

På den internationale dag for pressefrihed den 3. maj henvendte statsminister M. Enkhbold sig til landets medier:

»Pressefrihed er det tydeligste bevis på et demokrati, uadskilleligt forbundet med menneskerettigheden: frihed for tanke, tale og tryk. Et progressivt samfund har brug for uafhængige medier.

Mongoliet indførte frie medier, da det valgte et politisk system, der respekterer demokrati og menneskerettigheder. Pressefriheden er en af vore største bedrifter i den demokratiske reformproces.

Det er en grundlæggende politik for denne regering at fremme mediernes frihed og demokrati. Vi har støttet medierne i deres bestræbelser for at udvikle retfærdighed, og vi vil støtte medierne i deres fremtidige udvikling.«

Globe International NGO og *Zorig Foundation* afholdt en rundbordskonference den 2. maj i det nationale center for verdens pressefrihedsdag. GI fremlagde resultaterne af en undersøgelse blandt 200 journalister. Den viser, at der stadig forekommer udpræget censur i medierne.

164 af de udsurgte anklagede det ledende parti MPRP for at udøve censur, 25 anklagede oppositionen og 16 anklagede medieejerne.

The Mongol Messenger
19(773):2 – 10.05.06

Dette års Naadam-festligheder, Mongolernes nationale festdag, bliver noget helt særligt i år: Naadam 2006 falder sammen med fejringen af 800-året for grundlæggelsen af den mongolske enhedsstat. Desuden vil man minds 85-året for revolutionen i 1921.

Til de traditionsrige brydekampe er der tilmeldt 1.024 deltagere. Alene i aldersklassen for heste over 6 år (*Ikh Nas*) vil der være 1.000 startende heste. Præmien til den vindende bryder er i forhold til sidste år fordoblet fra 1 mio. til 2 mio. tg. [190.000 til 380.000 kr.]. Sejrherreren m/k i bueskydningskonkurrencen får 800.000 tg.

800 langsang-sangere og 800 hestehovedviolinspillere vil optræde ved åbningsceremonien på det centrale stadion.

Den 10. juli skal Storkhan-minde-mærkerne – herunder Chinggis

Kahn statuen og Chinggis Khan bygningen – indvies. (Sidstnævnte bliver vanskeligt at gennemføre – den ledende ingeniør meldte oprindeligt ud med en dato efter 20. august, betonsøjlerne skal have 28 dage at tørre i. Tre arbejdssjak arbejder dag og nat. Indtil nu er 65% færdigt (slutningen af maj – red.). Medlemmer af Det mongolske Kunstnerforbund er i gang med at færdiggøre statuerne af Chinggis, Ogedei og Khublai Kahn.)

Der forberedes en kunst- og kulturfestival i Khui Doloon Khudagt, specielt for unge mennesker. I det fri og i nyopstillede 200-300 gerer vil der blive opført teaterstykker, arrangeret koncerter m.v.

Der ventes stats- og regerings-overhoveder fra mindst 11 lande. Fra 10. til 12. juli har den russiske ministerpræsident meldt sin ankomst, den 11. og 12. juli hans japanske kollega, Koizumi.

Dr. Renate Bormann
Deutsche Mongolei Agentur
22.-28.05.06

Militærøvelser

En militærøvelse ved navn *Khaan Quest* afholdes i Tavan Tolgoi området nær Ulaanbaatar 11.-25. maj. I øvelsen deltager mongolske soldater og amerikanske marinesoldater.

Den 26. april sagde den næstkommanderende for de væbnede styrker, generalmajor Ya. Chojamts, at disse øvelser har fundet sted siden 2003, hvor der deltog 100 mongolske soldater og 45 marinesoldater.

Chojamts sagde: »Træningen af kommandoenhederne vil forbedre den internationale planlægningsindsats og være en hjælp i det internationale samar-

bejde om FN's fredsbevarende operationer.«

Den strategiske øvelse i *Khan Palace Hotel* involverer 120 militærpersoner fra 33 lande, herunder Australien, Tyskland, Indien, Japan, Korea og New Zealand. Rusland, Kina, UK, Frankrig og Canada vil sende observatører.

Chojamts sagde: *Khaan Quest* bidrager til at åbne op for et mere internationalt engagement og kan blive en løftestang for udviklingen af øvelsesområdet ved Tavan Tolgoi til et internationalt center for fredsbevarende operationer.

Kh. Solongo
The Mongol Messenger
18(772):3 – 03.05.06

Kristent center i Ulaanbaatar.

Kristne i Mongoliet

delse med de kristne børneomsorgscentre. Blandt nogle var der forslag fremme om at lukke disse centre, fordi de kristne i skikkelse af nonner – måske ubevidst – hjernevaske de børnene.

Da Mongoliet bad om diplomatiske forbindelser med Vatikanet i de tidlige 1990'ere, sagde den romersk-katolske biskop Padilla: »Vi sætter som betingelse, at vi må sende vores missionærer.«

Man mener, at hans mission i 2003 beskæftigede 45 udenlandske præster, der var engageret i projekter for handicappede børn, børnehaver, suppekøkkener, engelskundervisning, sundhed og landbrug.

»Jeg er ikke interesseret i at omvende folk, vi forsøger at hjælpe mongolerne i deres sociale nød«, blev Padilla citeret for at sige af en vestlig journalist (Geraldine Fagan).

I et interview i mongolsk radio sagde han, at i løbet af 10 år har den katolske kirke omvendt færre end 200 mongoler, men samtidig har den bygget en enorm katedral i udkanten af Ulaanbaatar.

Ulaanbaatar har næsten 50 registrerede kristne kirker – og mange flere uregistrerede. Det mongolske evangeliske Forbund menes at omfatte ca. 100 lokale kirker, hvoraf kun de syv var registreret i 2004.

Selv om 1993-loven om religion ikke siger noget om, at en kirke skal have sin egen bygning, er der talrige rapporter om, at lokale myndigheder nægter at foretage den obligatoriske registrering af en kirke, fordi den ikke har sin egen bygning. Der er en stærk bureaukratisk modstand mod at lade en kirke eje sin egen bygning: Det bider sig selv i halen.

Men mange har haft succes med at slå rod. Lige over for Zhanabazar-museet ligger en Mormon-kirke. Katolikkerne har både deres katedral og et katolsk center.

Der findes et studiecenter for Kristi Korstog (*US Southern Baptist*) tæt ved den kinesiske ambassade. Ikke langt fra *Chinggis Hotel* ligger en fæstning, der ejes af Syvendedagsadventisterne.

Alle bygningerne er nye, solidt bygget og ødselt udstyret, både ud og indvendigt. Moderkirkerne har uden tvivl betalt store summer for at gøre erobringer i den mongolske trosverden.

En dyr souvenirbutik sætter en label på alt, hvad den sælger. Her står bl.a.: »Vor Herre Jesus Kristus, Skaberen af alle folk og nationer.«

Forleden bankede to unge piger på min dør; de ville fortælle mig om Frelseren. De fik lige så lidt opmærksomhed som en dørsælger får derhjemme, men de bankede alligevel tålmodigt på samtlige døre for at sælge budskabet om Herren – uden held.

To mørklædte mænd med hvide skjorter kan hver dag ses gå to og to i gaderne. Man kan genkende dem på 50 meters afstand som troens budbringere, banke på dørene for at frelse deres eget – og dit – liv.

Buddhistiske lamaer banker aldrig på dørene. Mon deres tro, der overvintrede gennem 70 års kommunistisk undertrykkelse, overlever i det nye århundrede?

David O'Conner
The Mongol Messenger
20(774):9 – 17.05.06

Der er nogle, som påstår, at USA's krig mod terror i realiteten er et sammenstød mellem religiøse ekstremere. Mange af denne verdens krige har været udkæmpet mellem religioner, hvor folk er blevet slået ihjel i kærlighedens og fredens navn.

I Mongoliet har der i flere år været en skjult kamp mellem buddhismen og en missionerende kristendom.

For nogle uger siden trådte en lama frem og pegede på et problem: Buddhister er ikke ude på at omvende folk, som de kristne er det. Forkyndelsen af kristendommen foregår på temmelig aggressiv facon for at få folk til at vende ryggen til deres traditionelle tro.

Der var en leder af et rejsebureau, som sagde, at deres guider ofte gav sig ud for at være kristne, fordi det gav dem mulighed for at få gratis sprogundervisning og adgang til studieophold i andre lande.

15 kristne sekter samarbejder i Mongoliet i organisationen JCS (*Joint Christian Services*), som i 2003 omfattede over 70 udenlandske missionærer. Lederen af JCS sagde i 2003, at der også var 150 kristne missionærer fra Sydkorea.

Medlemmer af parlamentet har givet udtryk for bekymring i forbin-

Parlamentsbesøg i Danmark

I begyndelsen af marts fik Danmark besøg af en delegation fra det mongolske parlament, Ikh Khural. Vært for delegationen var Folketingets Præsidium, som havde tilrettelagt et 2-dages intensivt besøgsprogram for de mongolske politikere og embedsfolk. De mongolske gæster havde ønsket at møde medlemmerne af Dansk Mongolsk Selskab. Ved en flot gestus stillede Folketinget et repræsentativt mødelokale på Christiansborg til rådighed for mødet med den mongolske delegation, torsdag den 2. marts.

Formanden for Dansk Mongolsk Selskab, Rolf Gilberg, indledte mødet med at fortælle om Selskabets baggrund, historie og aktiviteter. Selskabets gave til mongolerne var et fotoalbum med 30 fotos taget af K. P. Albertsen i og omkring Uрга (Ulaanbaatar) i begyndelsen af 1920'erne. Formanden fortalte lidt om, hvem Albertsen var og hans bedrifter i en turbulent periode i Mongoliets historie. Albertsens egen beretning har allerede for år siden været bragt i Ger 31-36.

Derefter blev ordet givet til formanden for det mongolske parla-

ment, HE Tsend Nyamdorj, som indledte med at præsentere sine medrejsende, blandt andre:

fru **Jaltsangiin Dolgormaa**
formandens kone

fru **Sodov Onon**
Mongoliets ambassadør til Danmark

hr. **Tuvden Ochirkhuu**
PM, fung. energiminister

fru **Budee Munkhtuya**
PM, Det demokratiske Parti

hr. **Batjargal Batbayar**
PM, Det demokratiske Parti

hr. **Namsraijav Luvsanjav**
generalsekretær

Derefter holdt han en lille tale, hvor han udtrykte sin glæde over, at der findes så mange mennesker i Danmark, der har interesse for Mongoliet. Med Ger 55 i hånden fortalte han, at forsidebilledet med nomaderne, der flytter til nye græsgange, mindede ham om hans egen barndom. Det rørte ham meget at blive mindet om sine rødder så langt hjemmefra. Parlamentsformanden havde lagt mærke til, at Dansk Mongolsk Selskab er lige så gammelt som det nye demokratiske Mongoli.

Ts. Nyamdorj fortalte lidt om den aktuelle situation i Mongoliet. I 2005 fandt det 3. præsidentvalg sted efter den nye demokratiske forfatning. Den nuværende præsident, N. Enkhbayar, er den tidligere formand for det mongolske parlament. Den ledige post blev overtaget af den nuværende formand.

Vinteren 2006 har været mild i forhold til tidligere tiders hårde vintré; især perioden 1999-2002, hvor mange dyr omkom.

Mongoliets økonomi ser rimelig ud. I 2004 var der en vækst på 10½%, mens væksten i 2005 »kun« var på 6,2%. Og for første gang har Mongoliet ikke underskud på betalingsbalancen. Mongoliet havde et overskud på 83 mia. tugreg. I almindelighed kan man sige, at Mongoliets økonomi i de senere år har udviklet sig stabilt, så man har kunnet hæve lønniveauet med 30%, mens pensionerne er forbedret med 20%.

Den nye regering vil fokusere på 3 store problemer:

- arbejdsløshed
- fattigdom
- korruption

Parlamentsvalget i 2004 havde været spændende, fordi et stort antal partier fik plads i parlamentet med en ligelig fordeling af de to politiske hovedfløje. I valgkampen havde det revolutionære parti, MPRP, stået alene, mens Det demokratiske Parti var gået i valgforbund

med en række mindre partier. I september 2004 havde man dannet en samlingsregering bestående af de to store blokke.

Men allerede i 2005 krakelerede samarbejdet, og en ny regering blev dannet i februar 2006. Den tidligere statsminister, Ts. Elbegdorj, fra den liberalt/konservative fløj blev afløst af M. Enkhbold fra MPRP. Alle håber nu på et godt resultat for den nye regering, som – hvis ikke andet sker – skal sidde til 2008.

I 2006 skal Mongoliet fejre sit 800 års jubilæum som mongolsk stat. Mongoliet forventer fine gæster fra udlandet. Dagen før havde man fået at vide, at HKH Prins Henrik vil besøge Mongoliet til sommer sammen med Søren Haslund-Christensen, og at de vil være blandt gæsterne ved de officielle jubilæums-ceremonier.

En anden nyhed er, at udenlandske investorer har fået øjnene op for Mongoliet. Det vil nu blive muligt at få sat nye projekter i gang; der er især interesse for minedriften. Parlamentsformanden mente, at hvis Mongoliet agerer fornuftigt, vil

Formanden for Dansk Mongolsk Selskab, Rolf Gilberg, byder gæsterne velkommen.

Parlamentsformanden, Ts. Nyamdorj, studerer med stor interesse albummet med Albertsens billeder.

Ts. Nyamdorj (tv) og en medarbejder overrækker delegationens gave til Dansk Mongolsk Selskab. Midt i billedet ses Bulgan Njama fra DMS og til højre fung. energiminister T. Ochirkhuu.

turismen kunne udvikles på en god måde til glæde for landet.

Formanden benyttede lejligheden til at rose Dansk Mongolsk Selskab for dets bidrag til at gøre Mongoliet kendt og for at støtte de svage i samfundet. Han havde lagt mærke til, at Dansk Mongolsk Selskab siden 1996 gennem projekter havde bidraget med støtte og hjælp til udsatte børn og familier. Han syntes, at det var modigt af Dansk Mongolsk Selskab at kaste sig ud i så tunge og betydningsfulde opgaver.

Han nævnte også Danidas hjælp til pressefriheden i landet og påpegede, at pressefrihed er demokratiets fundament. Tidligere var der kun én landsdækkende TV-kanal, i dag er der hele fem landsdækkende TV-kanaler, hvilket betyder, at der ikke længere eksisterer et nyhedsmonopol.

På et spørgsmål fra salen om formålet med delegationens rejse til Danmark svarede Ts. Nyamdorj: Siden 1994 har der været et samarbejde mellem de to landes parlamenter. En dansk delegation besøgte Mongoliet i 1997, og nu var det så mongolernes tur til at besøge Danmark for at holde samarbejdet ved lige og tale om nye tiltag.

Den mongolske delegation rejser videre efter besøget i Danmark til parlamenterne i Finland og Norge. Måske ender det med, at der bliver oprettet en mongolsk ambassade, som kun skal tage sig af Norden.

Tuvden Ochirkhuu var glad for at møde Dansk Mongolsk Selskab. Han havde inden afrejsen talt med Mongolsk Dansk Selskab i de nye lokaler i Ulaanbaatar. Han syntes, at det er spændende projekter, disse to mongol-selskaber har gang i, og var glad for den hjælp, der ydes mod fattigdom, til gadebørn og undervisning af socialpædagoger. Han kunne fortælle, at nogle af de gadebørn, selskaberne har hjulpet, nu har stiftet egne familier, er blevet forældre og klarer sig godt i samfundet. Men der kommer stadig nye gadebørn til.

Parlamentsformanden fortalte, at besøget også handlede om vindenergi. Der er i Mongoliet en stigende interesse for alternativ energi, fordi Mongoliet i øjeblikket får dækket 97% af sit energiforbrug fra Rusland i form af benzin og dieselolie. Disse brændstoffer bliver dyrere og dyrere, og det bliver stadig vanskeligere at skaffe penge til de stigende brændstofpriser. Mange steder har man således kun elektri-

citet 3 timer om dagen. Han nævnte også vandkraftværket i Erdenebulgan, som skal tages i brug i år.

Endnu et emne formanden kom ind på var den mongolske sumobryder, der nu for 13. gang er blevet stormester i Japan. Mongolerne er glade og stolte på bryderens vegne, og i Tokyo er 33 unge mongolske sumobrydere i gang med træningen.

Mødet sluttede med, at begge parter takkede hinanden og bekræftede hinanden i et fortsat samarbejde. Delegationens gave til Dansk Mongolsk Selskab var et landskabsmaleri (68 cm × 50 cm). ■

Tekst: Rolf Gilberg

Foto: Jan Koed

*Dinner given in honour of the visit by
a delegation from Mongolia
headed by H.E. Tsend Nyamdorj,
Chairman of the State Great Hural
of the Mongolian Parliament
1 March 2006*

MENU

Smoked halibut
served with a salad of cabbage,
crisp lard and red wine syrup

Roast filet of veal
served with braised knuckle of veal,
carrots, Hasselback potatoes
and Madeira gravy

"Orange Moon", an orange mousse
served with crème Catalane
and honey flavoured cake

Coffee/tea

WINES

Riesling Spätlese Trocken 2003, Wachenheimer
Gerümpel, Weingut J.L. Wolf

Pinot Noir 2004, Las Brisas Vineyard,
Viña Leyda, Leyda Valley

Muffato della Sala 2002,
Antinori, Umbrien

Cognac/Liqueur

Menukort fra den officielle middag.

Mindeord over

Anders Jungersen

generalkonsul
civilingeniør, major, direktør
14. september 1934 – 22. marts 2006

Anders Jungersen var en begavet lægesøn fra Odense, der efter værnepligtstjeneste ved Den Kongelige Livgarde ønskede at gå officersvejen. Han bestod Hærens Officersskole som den yngste elev i toppen af sin klasse og valgte en fremtid som ingeniørofficer. Efter en civilingeniøruddannelse som atomfysiker havde han alle muligheder for en fornem karriere i forsvaret. Han foretrak dog som major et virke i erhvervslivet.

Han var meget dygtig, energisk og målrettet og klarede vanskelige opgaver i CODAN og som administrerende direktør i METRO, De Danske Eddikefabrikker og UNISCRAP med fine resultater.

Han var en talentfuld og flittig konkurrencerytter med mange fornemme placeringer i ind- og udland. I en periode var han formand for Københavns Sportsrideklub, der bl.a. arrangerer Hubertusjagt i Dyrehaven og senere for Dansk Rideforbund.

Anders Jungersen besøgte Mongoliet første gang i 1995 og blev betaget af landet, dets natur, befolkning og kultur. I 1996 blev han udnævnt til Mongoliets konsul, senere generalkonsul i Danmark. Samme år deltog han i daværende udenrigsminister Niels Helveg Petersens besøg og erhvervsfremstød i Mongoliet, hvor man bl.a. besøgte den »danske gård« i Erdene Bulgan i det nordvestlige Mongoliet.

Anders Jungersen havde allerede været med til at tage initiativ til etablering af et mindre vandkraftværk i området og udenrigsministeren udtalte under besøget, at DANIDA ville støtte projektet. Kraftværket skal indvies i år.

Anders Jungersen igangsatte eller støttede adskillige andre støtte- og udviklingsprojekter, f.eks. ekspert- og udstyrshjælp til bekæmpelse af øjensygdomme og forbedring af uddannelses- og sociale forhold i Mongoliet. Han var meget aktiv, kontaktskabende og formidlende ved de i perioder ret tætte besøg af delegationer fra Mongoliet.

Han var meget hjælpsom og gav gerne tid og ressourcer til personer eller sager, der havde behov for støtte.

Han fik fred efter en lang og udmattende sygdomsperiode.

Anders Jungersen vil blive savnet og husket af mange i både Mongoliet og Danmark.

Søren Haslund-Christensen

DMS nyt

Indmeldelse via Internet

De tidligere annoncerede problemer med indmeldelse i Dansk Mongolsk Selskab via hjemmesiden er heldigvis løst.

Flytning

Hvis du flytter, så husk venligst at give kassereren, Jan Koed, en meddelelse om det (adresse m.m. side 2). Vi får ved hver udsendelse blade retur med påtegningen adressaten ubekendt.

Kontingent

Kassereren mangler endnu at modtage indbetaling af kontingent for 2006 fra en del medlemmer. Check venligst, om du har betalt dit kontingent. Skulle girokortet være bortkommet, kan indbetalingen foretages via netbank til Dansk Mongolsk Selskab reg. nr. 1551 konto. nr. 7841582. Vedr. betalinger fra udlandet:

SWIFT-BIC: DABADKKK,
IBAN: DK26 3000 0007 8415 82.
Kontingentsatserne står på side 2.

Sommerhilsen

Medlemmerne og bladets læsere ønskes en rigtig god og lang sommer. Og til vores venner i Mongoliet: God Naadam og jubilæumsfest!

-red

Projekter

Gadebørn i Mongoliet
Girokonto 1670-7805
Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg

Kulden i Mongoliet
Girokonto 6003-3005
Fuglebo 2, 2000 Frederiksberg